

Tanulmány

Máté Zsuzsanna

Egységek és részegységek

Szövegkomplexitás Chrétien de Troyes *Yvain ou le Chevalier au Lion* című regényében

Abstract

The works of Chrétien de Troyes are constituted by easy to be found and linguistically well-defined, repeated structural units which contribute to the textual coherence and to the linear division of the works and which are composed of clearly separable motifs succeeding in a definite order. In my study, my aim is to observe the places compared to one another and the textual junction of the motifs constituting the night lodging and hospitality, structural unit that determines the adventure seeking way of the heroes and constitutes a turning point in the stories, with the consideration of the thematic progression and the linguistic means representing a textual unit boundary through three episodes of similar structure in the romance of Chrétien de Troyes entitled *Yvain ou le Chevalier au Lion* (the episodes selected are the adventure of Yvain at the fontaine, Harpin de la Montagne, Pesme-Aventure).

Keywords: Chrétien de Troyes, knightly adventure, night lodging and hospitality, textual units, textual unit boundary, thematic progression, proppian functions.

1 Bevezetés

Chrétien de Troyes regényeinek lineáris tagolását és koherenciáját a jól elkülöníthető, visszatérő szerkezeti egységek megléte biztosítja. A két leggyakoribb, és a cselekmény szempontjából a két leglényegesebb, egymáshoz kapcsolódó egység az éjszakai szállás és vendéglátás, valamint a párviadal.

A chrétieni regények szerkezetét azok utazó jellege adja meg, az utazó jelleget pedig a kalandkeresés határozza meg. A regények általában egy kiinduló szituációval kezdődnek, mely általában olyan ünnepséghez vagy szokás fenntartásához kapcsolódik, melynek során hiányérzete támad a hősnek, s ez megadja a motivációt az útrakeléshez, a keresőúthoz. A motiváció nem máshoz kapcsolódik, mint ahhoz, hogy a chrétieni hősök magas etikájukat bizonyító hőstetteket hajtsanak végre.

Kalandozásaik során olykor-olykor betérnek egy főúr várkastélyába vagy egy vavasszor udvarházába, ahol megpihenhetnek, a vendéglátó gyönyörű leányai ellátják, megvendégelik és nem utolsó sorban tudomást szereznek egy kalandlehetőségről, melynek során bizonyíthatják kiválóságukat. Az sem ritka, hogy a hős éppen vendéglátója otthonában találkozik a szerelemmel vagy magával a kalanddal; a vendéglátó várkastélyában, illetve udvarházában a chrétieni hősnek gyakran félelmetes veszélyekkel kell szembenéznie, a várúr otthona gyakran kötődik „rossz szokáshoz”, amelynek megszüntetésére a hős hivatott, s hősiessége jutalmául

megkaphatja vendéglátója leányának kezét. Így kapcsolódik tehát gyakran össze az éjszakai szállás és vendéglátás, illetve a párviadal szerkezeti egysége.

A két fő szerkezeti egységet alkotó epizódtípusok egy meghatározott sorrend alapján követik egymást, s a sorrendjük felcserélődése, illetve valamelyiknek a hiánya szimbolikus jelentéssel bír a cselekmény szintjén.

Jelen tanulmányomban az éjszakai szállás és vendéglátás epizódtípusainak egymáshoz való elhelyezkedését, a szöveg szintjén történő összekapcsolódását, körülhatárolhatóságát vizsgálom a tematikus progresszió, illetve a nyelvi határpontok tekintetében Chrétien de Troyes *Yvain ou le Chevalier au Lion* című regényének három, hasonló szerkezetű, a mű cselekményében is jelentős határpontokat képező epizódjában (Yvain forráskalandja, Harpin de la Montagne, Pesme-Aventure). Kitekintést adok továbbá az említett epizódokban előforduló egyéb szerkezeti egységekre, valamint érintőlegesen rátérek egyes poppi funkciók megfigyelésére, de jelen tanulmányomban nem célozom ezen szempontok részletes kidolgozására. A regény elemzéséhez Mario Roques kiadását használtam.¹

2 Yvain forráskalandja

Yvain forráskalandjához egy hatalmas szállás-és vendéglátás-egység kapcsolódik, amely akkor kezdődik, amikor a főhős Escladost követve elér a kastélyba, és addig tart, amíg Arthurral és lovagtársaival útra nem kel. Ezen a nagyegységen belül részegységeket fedezhetünk fel, vagyis egységeket az egységben. Az egyik részegység ott kezdődik, amikor Lunete köszönti és fogadja Yvaint. Ez a részegység egy mondhatni klasszikus szállás-és vendéglátás-egység köszöntéssel, vendéglátással, búcsúval, próbatétellel, amelybe még egy kisebb részegység is beékelődik: amikor Laudine fogadja Yvaint. A másik nagyobb részegységnek az tudható be, amikor Arthur megérkezik udvarával a forráshoz: itt is egy klasszikus vendéglátásnak lehetünk tanúi próbatétellel, fogadással, vendéglátással együtt.

Yvain, miután győzelmet arat Esclados felett, a várig üldözi őt: „A esperon **jusqu’a la porte de son chastel l’en a mené**” (v. 900-901). A hős és üldözöttje egészen a vár ajtajáig jut, ahol Yvain csapdába esik: a csapóajtó rázuhan, kettészeli a lovát, s kis híján őt magát is: „si con li deables d’anfer, descent la porte et chiet a val” (v. 944-945). Az ajtó lecsapódása zárja végérvényesen a két lovag között vívott párviadalt. Itt azonban egy dupla zárásnak lehetünk tanúi: a fentebb idézett sor kifejezetten a párviadal egységét, a 961. sorban található reformuláció pedig az „Yvain-Esclados-kaland” jelenetének egészét zárja: „Ensi fu mes sire Yvains pris” (v. 961). Ugyanakkor ezt a reformulációt a várúr részéről történő fogadtatás zárásának is tekinthetjük, amely bevezeti a következő epizódtípust; a várnép részéről történő fogadást.²

A *fogadtatás* epizódtípusát tematikus törés³ és strófatörés vezeti be: „Une chanbrete iqui delez // oï ovrir d’un huis estroit, **que que il ert an son destroit**, s’an issi une dameisele” (v.

¹ *Le Chevalier au Lion*, ed. Mario Roques. Paris: Librairie Ancienne Honoré Champion, 1960.

² Az üldözést ábrázoló jelenetben bizonyos értelemben Esclados olyan várúrként jelenik meg, aki vendégét a várába vezeti. Ennek fényében a poppi funkciók keveredését is megállapíthatjuk ebben az epizódtípusban: a forrás őrzője áldozat és károkozó is egyben (Yvain károkozója), aki azzal, hogy elmenekülven a párviadal helyszínéről, elvezeti Yvaint a várába, saját akarat ellenére a főhős segítőtársa lesz.

³ A 970. sor elején szereplő „une chanbrete” névszói csoport antecedens nélküli referens, ezért az említett sorban tematikus törésnek lehetünk tanúi. (A tematikus törés sok esetben jelöli az újabb jelenet kezdetét.)

970-973).⁴ A „queque” időhatározói konnektor biztosítja a tematikus progressziót; az általa bevezetett tagmondat az előző jelenetre utal vissza, s egyben bevezeti a következőt. Szívélyes fogadtatás helyett gyászos fogadtatásban van része a lovagnak, erre utal a rendhagyó üdvözlési formula, valamint a várnép bosszúszomját tükröző szavak: „Certes, fet ele, chevaliers, je criem que **mal soiez venuz**” (v. 978-979) „vos i seroiz toz depeciez, ... si vos voelent occire ou pandre ... quant il vos voldront assaillir” (v. 981-992). Szóba kerül a lovagra leselkedő veszély (a dialógus szerepe a szállás és vendéglátás epizódjában).

A szolgálat szerkezeti egysége beékelődik itt a szállás és vendéglátás egységébe, konnektor vezeti be: „**Et** sachiez bien, se je pooie, servise et enor vos feroie car vos la feïstes ja moi ... de l'enor que vos m'i feïstes vos randrai ja le guerredon” (v. 1001-1015) – a szolgálat szerkezeti egységén belül itt hangzik el a szolgálat-felajánlás, de ez a megjegyzés magában hordozza a viszonzás szerkezeti egységét is. (Lunete visszaemlékszik Yvain szolgálatkészségére, amikor Arthur udvarában járt. Viszonzásképpen most ő segít rajta. A szolgálat egészen addig a mozzanatig tart, amikor Laudine kibékül Yvainnel.)

Az *ajándékozás* epizódtípusában a vendéglátó általában olyan dolgokkal ajándékozza meg a lovagot, ami a további kalandkereséshez szükséges. Ebben az esetben Lunete egy láthatatlanná tevő gyűrűvel ajándékozza meg Yvaint (a lovag próbatétel előtt áll, szembe kell néznie a ház népével). Az ajándékozás epizódja egy konnektorral bevezetett reformulációval zárul: „**Lors** li a l'anelet livré” (v. 1026.), majd a narrátor összefoglalja azt, amit Lunete a gyűrű tulajdonságairól elmond: „si li dist ...” (v. 1027-1037) végül ezt a felvilágosítást metanyelvi megjegyzéssel zárja: „Mon seignor Yvain ce anjoint” (v. 1038). A narratori megjegyzés is jelölheti egy egység vagy egy epizód lezárását. Főleg akkor kerül erre sor, amikor egy beszélgetés túlságosan hosszú: ilyenkor átveszi a szót a szereplőktől, ilyenkor saját szavaival visszaül az elhangzottakra, és egy metanyelvi megjegyzéssel zárja le az általa elmondott eseményeket.

A *vendéglátás* bevezetését is konnektor és strófatörés jelöli, valamint itt is nyomon követhető a tematikus progresszió történi: „**quant** ele li ot ce dit //” (téma), „sel mena seoir en un lit” (réma) (v. 1039-1040). Itt is jelen vannak a készülődést, sürgés-forgást kifejező igék: „La dameisel cort isnel en sa chanbre, et revint molt tost, s'aporta un chapon en rost” (v. 1046-1048). A szívélyes vendéglátásra is találunk utalást: „Si li a a mangier offert cele qui volentiers le sert; et cil, ... menja et but molt volentiers” (v. 1051-83a). Ez a kép felidézi a klasszikus vendéglátás hangulatát.

Általában a vacsorát a beszélgetés és az éjszakai pihenés követi, majd másnap reggel vár a lovagra a kaland (esetleg az éjszakai pihenés alatt). Itt azonban a vendéglátás motívuma után közvetlenül a „próbatételnek”, a veszélynek lehetünk tanúi, az éjszakai pihenés motívuma teljesen kimarad (legalább is ebben a részegységben).

A *próbatétel* epizódtípusát időhatározószóval vezeti be a költő, az előző egységhez kapcsolódva: „Quant il ot mangié et beü” (téma), // „furent par leanz espandu // li chevalier qui le queroient” (v. 1055-1057) (réma, amelyet strófatörés vezet be). Ebbe az epizódtípusba is beiktatódik a beszélgetés, melynek során a hős konkrét felvilágosítást, instrukciókat kap Lunete-től; mindezt performatív ige vezeti be: „Et cele **li a dit** ...” (v. 1060). A „cele” és a „li” anaforikus elemek, amelyek Yvainre és Lunete-re utalnak vissza, ezzel jelezve, hogy a szállás és vendéglátás ezen részegysége még nem zárult le, még folytatódik, pusztán a záró epizódja

⁴ Strófatörésnek nevezzük azt a jelenséget, amikor a páros rímmel összekötött kétsoros szakasz második sora már egy új mondathoz tartozik (Halász 1988: 33). (Megállapításom szerint nem feltétlenül szükséges új mondathoz tartoznia a második sornak; abban az esetben is strófatörésről beszélhetünk, ha az egy újabb mozzanatot bevezető tagmondathoz tartozik.)

előtt beiktatódik a próbatétel epizód típusának bevezető része). Metanyelvi megjegyzéssel zárja a beszélgetést: „je ne vos sai ore plus dire, ne je n'i os plus demorer” (v. 1080-1081).

Az a jelenet, amikor Lunete magára hagyja Yvaint a szobában, a *búcsúzás* motívumára emlékeztethet bennünket (mintegy a szállásadó útjára bocsátja a lovagot, átengedi az újabb kalandnak): „... Mes Deu puisse je aorer qui m'a doné le leu et l'eise de feire chose qui vos pleise, que molt grant talant en avoie. Lors s'est arriers mise a la voie” (v. 1080-1085).

A búcsúzás beékelődik a próbatétel epizódjába: már akkor kezd gyülekezni a teremben a ház népe, amikor Yvain befejezi a vacsorát és Lunete figyelmezteti őt a veszélyre, s mire a komorna „elbúcsúzik” Yvaintól, már mindenki jelen van a teremben. Így egyfajta párhuzamos szálát fedezhetünk fel a történetben: míg a hős és a komorna beszélget, addig gyűlik a ház népe. A búcsúzás epizód típusa után a költő rátér konkrétan a próbatétel bemutatására strófatőrésrel, valamint a tematikus progressziót biztosító elemek segítségével: „... **et, quant** ele s'an fu torneé //” (téma), „fu tote la genz atornee ...” (réma) (v. 1087-88). Az „et” konnektor szerepe itt az újabb epizód típus, illetve szövegegység bevezetése, de a „quant” időhatározószóval bevezetett, tagmondatok reformulációt képeznek: egyrészt az előző epizód típus záróformulájaként tekinthetők (1087. sor), másrészt a következő epizód típus bevezető formulájaként funkcionálnak (1088. sor). A későbbiekben is látni fogjuk majd a reformuláció e kettős természetét.

Érzékletes, feszültséget kifejező, valamint a tömegre utaló szófordulatok, gyülekezést kifejező igék teszik elevenebbé a *próbatétel* epizód típusát: „qui de deus parz as portes **vindrent**”, (v. 1089.) „si ot **molt grant fole et grant presse** de gent felesse et angrese; (v. 1091-1092.) „... **Puis** firent traire a mont les portes” (v. 1099). A „puis” időhatározó szó újabb mozzanatot vezet be, a cselekmény szintjén újabb stádiumot jelöl, segíti az események előregördülését.

Az 1109-1111. sorok monológ bevezetésére szolgálnak (elsősorban a 1111. sorban szereplő „disoient” performatív ige): „... **et** il les veoit anragier, **et** forssener, **et** correcier, **et** disoient”: monológ beiktatása performatív igével (v. 1109-1111.) Az 1109. sorban az „et” konnektor megingt csak egy újabb szövegegység (egy monológikus rész) kezdetét jelzi, azonban az 1110-1111. sorokban gyakori ismétlése a fokozást fejezi ki, a feszültséget tükrözi (talán még az 1109. sorban található, újabb mozzanat bevezetésére szolgáló „et” konnektor is hozzájárul valamelyest a fokozás és a feszültség kifejezéséhez ennek a szócskának az ismétlődéséből adódóan). Egy reformulációs konnektor zárja a monológot, és strófatőrésrel vezet be a tettes keresésének folytatását: „**Ensi** trestuit d'ire eschaufé par mi la sale le queroient ...” (v. 1132-1133).

Erőteljes mozdulatokat kifejező igékkel teszi érzékletesebbé a költő a dühödt keresést: „**et par** mi les paroiz feroient, **et par** les liz, **et par** les bans” (v. 1134-1135), „mes assez ferirent antor et molt randir grant estor part tot leanz de lor bastons” (v. 1139-1183 c). Az „et” konnektorán kívül itt még a „par” prepozíció ismételt használata is nyomatékosítja a feszült hangulatot.

Egy újabb párhuzam jelenik meg a történetben: amíg a ház népe keresi uruk gyilkosát, megjelenik Laudine. „**Que qu'** il aloient reverchant desoz liz, et desoz eschames, vint une des plus beles dames” (v. 1144-1148). Az idézett sorokban megfigyelhető a tematikus progresszió, amit már önmagában is hordoz a „que que” konnektor. Az 1144-1147. sorok az epizód típus témáját, míg az 1148. sor a rémáját képezi. Strófatőrésrel vezet be hősnője lelkiállapotának leírását: „mes de duel feire estoit si fole // ...” (v. 1150), majd reformulációval zárja azt: „... por ce crioit a haute voiz” (v. 1165).

Strófatöréssel iktatja be a temetés előkészítését is: „L’eve beneoite, et les croiz, // et li cierge aloient avant” (v. 1166-67), majd megint csak strófatöréssel, valamint konnektorral iktatja be újra a keresést: „**Lors** ont par tot cerchié et quis ...” (v. 1186). Ezt követően ismételtén a keresésre tér rá a költő; itt újra megjelennek az érzékletes mozdulatokat kifejező igék, feszültséget tükröző kifejezések: „de grant angoisse et de tooil” (v. 1189), „feruz”, „botez” (v. 1192), „les genz plus et plus crioient” (v. 1195).

Egy reformulációs konnektor és egy performatív ige használatával újra Laudine gyászának leírására tér rá a költő: „**Por ce** tel duel par demenoit la dame, qu’ele forssenoit, et **crioit** come fors del san ...” (v. 1203-1204), A „por ce” anaforikus elemnek is tekinthető, amely az eredménytelen keresésre utal vissza. Ez a szószerkezet mintegy reformulációként is értendő, hiszen a keresés egy „stádiumát” zárja le, s újra bevezeti Laudine gyötrődésének leírását, amelyet megint csak reformuláció zár: „Ensi la dame se debat, ensi tot par li se combat, ensi tot par li se confont, et, avoec lui, ses genz refont si grant duel que greignor ne pueent” (v. 1243-47).

Ezután kezdődik a temetési szertartás, amelyet strófatöréssel vezet be a költő: „Le cors an portent, si l’anfueent; //” (v. 1248). Közben befejeződik a tettes keresése is: „**et** tant ot quis et tribolé que de querre sont saloé, si leissent tot par enui, qu’il ne pueent veoir nelui qui de rien an face a mescroire” (v. 1249-1253). Az „et” konnektor használatával tér vissza a költő a keresés leírására, annak befejezését azonban az „enui”, a „saloé” kifejezésekkel és a „leissier” ige használatával teszi érzékletessé. Ezután a temetés leírása következik, mindezt strófatöréssel és konnektorral jelölve: „et les nonains et li privoire orent ja fet tot le servise (v. 1254-55). A következő sorokban szereplő „repeiré” és a „venu” igék a temetés lépéseinek egymásutáni-ságát fejezik ki (hasonló a szerepük a már más szövegegységben előfordult „de” és „a” prepozíciókéhoz) „... **repeirié** furent de l’iglise et **venu** sor la sepouture (v. 1256-1257). Ide illeszti be konnektorral és strófatöréssel Lunete gondoskodását: „Mes de tot ice n’avoit cure // la dameisele de la chanbre: de mon seignor Yvain li manbre; s’est a lui venue molt tost et dit ...” (v. 1258-1262). Ezekkel a sorokkal emlékeztet bennünket a költő arra, hogy tulajdonképpen egy szállás és vendéglátás részegységén belül játszódik a temetés epizódja is.

Strófatöréssel vezet be újra a költő Laudine gyászának leírását, valamint performatív ige bevezetésével szólaltatja meg: „Biau sire, de vostre ame // ait Dex merci ...” (v. 1288-1289). Megint csak strófatöréssel tér vissza Chrétien Yvain és Lunete ábrázolására: „A molt grant poinne se retient // mes sire Yveins ...” (v. 1302-1303). Ebben a jelenetben újra tanácsokkal látja el őt Lunete, majd ezúttal is egy búcsúzásra emlékeztető, eltávozást kifejező formulával zárja a dialógust: „... je n’os plus ci arester, car g’i porroie trop ester ...” (v. 1337-38) (általában a búcsúzás epizódjában már a narrátor előtt is a saját távozására utal a szereplő, utána maga a narrátor zárja le az adott epizódot szintén a szereplő eltávozására utaló szófordulattal, pl.: „**A tant s’an part**” (v. 1343).) Az 1343. sorban előforduló „A tant s’an part” szófordulat reformulációként tekinthető összefoglaló jellege miatt, mivel visszautal a dialógus zárórészében elhangzottakra, s bevezeti a következő jelenetet: „... et **cil** remaint” (v. 1343).

A „cil” anaforikus elem biztosítja a szöveg folyamatosságát és újabb jelenetet vezet be: Yvainre utal, aki a következő jelenet központi figurája lesz: az ő szemszögéből folytatódik az események elbeszélése, a temetés leírásának folytatása. Yvain számára, miközben a gyászmenetet figyeli, újra felmerül az Escladossal vívott párviadal során megjelenő tét (bizonyíték a győzelmére a szarkasztikus Keu számára), de ezúttal a tét kibővül a szerelemmel, amely legyőzi őt. Chrétien egy hosszú értekezésbe kezd a szerelemmel kapcsolatban, melyet strófatöréssel és konnektorral vezet be: „Mes de son çucre et de ses breches // li radolcist novele

amors” (v. 1360-84b). A szerelmet kardvágáshoz vagy lándzsaszúráshoz hasonlítja, amely mély sebet ejt, de a szerelmet még annál is fájdalmasabbnak írja le, a szerelem által ejtett seb sokkal tartósabb, s minél közelebb van az áldozat szerelme tárgyához, annál nehezebben gyógyul. „... et cist cos a plus grant duree que cos de lance ne d’espee: cos d’espee garist et sainne molt tost, des que mires i painne; et **la plaie** d’Amors anpire quant ele est plus pres de son mire” (v. 1378). Az „értekezés” egy hű anaforával bevezetett reformulációval zárul: „**Cele plaie** a mes sire Yvains, dom il ne sera ja mes sains, qu’Amors s’est tote a lui randue” (v. 1379-1381). A „cele plaie” anaforikus elem antecedense az 1377. sorban szereplő „la plaie d’Amors”; a két névszói csoport közötti anaforikus kapcsolat még inkább annak megerősítését hivatott kifejezni, hogy Yvaint legyőzte a szerelem.

Az „értekezés” leírása után a narrátor a temetés leírását folytatja. Strófatöréssel és időhatározói konnektor bevezetésével kerül sor erre: „**Quant** en ot anfoi le mort, //” (v. 1409-1410). Tematikus törésnek is felfoghatnánk ezt, de ebben az esetben ez nem kifejezetten érvényes, hiszen a temetés leírásába volt beékelve az „értekezés” (akkor talán inkább az értekezés tekinthető tematikus törésnek). Az 1410. sor azonban reformulációnak tekinthető: magát a temetési szertartás leírását zárja, valamint az emberek színről való távozását és Laudine Yvain szemszögéből történő leírását vezeti be, ez utóbbinak kezdetét strófatörés és performatív ige jelzi: („mes de son vouloir se despoire, car il ne puet cuidier ne croire que ses voleurs puisse avenir//,) et dit: Por fos me puis tenir ...” (v. 1429-1432). Reformulációval zárja a hős elmélkedését: „Ensi mes sire Yvains devise, celi qui de duel se debrise ...” (v. 1511-12). A temetés epizódjának, valamint Yvain szemlélődésének végleges lezárását egy, a két szál összekapcsolódását kifejező időhatározói konnektorral bevezetett mondat zárja: „**Tant** demora a la fenestre **qu’**il an vit la dame raler” (v. 1520-21).

A következő jelenet újra Lunete-et vezeti színre. Ez a visszatérő elem a szobalány buzgó szolgálatát jelöli, biztosítja a ciklikusságot, az epizód koherenciáját, közben pedig sugallja, hogy végig a szállás és vendéglátás epizódjában vagyunk. A sor eleji konnektor az újabb mozzanat kezdetét jelöli, a „la dameisele” anaforikus elem pedig a szolgálat és a vendéglátás epizódjainak összekapcsolódását és koherenciáját biztosítja, csakúgy, mint a „repeire” igében található „re” prefixum: „**Mes** la damesisele **repeire**” (v. 1545). Ebbe a jelenetbe is beiktatódik egy dialógus, melynek során Lunete megérti, hogy „pártfogoltja” beleszeretett úrnőjébe, burkoltan utal is rá, hogy majd segít a megszerzésében, itt tehát egy újabb szolgálat-felajánlásnak lehetünk tanúi.

Ezt követően megint csak a vendéglátás egységének egy újabb mozzanatát figyelhetjük meg: ezt támasztja alá egy újabb helyszín bevezetése, valamint Lunete odaadó buzgalmára való utalás: „**A cest mot**, après li s’en antre dedans la petite chanbre. La dameisele qui fu brete, fu de lui servir an espans, si li fist creance et despans de tot quan que il li covint” (v. 1582-87). Az „a cest mot” reformulációnak tekinthető, az előző epizódhoz kapcsolja a jelenlegit, az események összekapcsolódását, egymásutániságát fejezi ki, a szöveg linearitását biztosítja. Ebben a röpke vendéglátásra való utalás után a szolgálat egységének előkészítésére tér rá a költő; mindezt strófatörés és „et” konnektor vezeti be (már láthattuk korábban is, hogy az „et” konnektor nagyon gyakran újabb szövegegység kezdetét jelöli): „**Et** quant leus fu, si li sovint // de ce que il li avoit dit” (v. 1588-1589).

A következő epizód, amikor Lunete felkeresi úrnőjét Yvain érdekében, szintén strófatöréssel kezdődik. A dialógus előkészítő részében váratlanul Laudine és a szobalánya közötti viszonyról esik szó, azonban ez nem igazán tekinthető tematikus törésnek, inkább valamelyest visszakapcsolódik a szolgálattétel gondolatához, valamint előrevetíti, meghatározza a két

hölgy közötti beszélgetés jellegét: „La dameisele estoit si bien de sa dame, que nule rien a dire ne li redotast, ... Et por coi fust ele coarde de sa dame reconforter et de son bien amonester?” (v. 1593-1600). A kettejük közötti bizalmas viszony kifejeződésének lehetőségét tanúi Laudine reakciójának bevezetésénél is: „La dame set molt bien et pansse que cele la consoille en foi; mes une folie a en soi que les autres fames i ont ...” (v. 1642-1645).

Érzékletesen tükrözi a költő a három stádiumból álló meggyőzés folyamatának ciklikusságát és folytonosságát elsősorban az időhatározói konnektorok és a reformuláció használatával: „**La premiere foiz** a consoil li dist” (v. 1601). Az idézett sorban szereplő „la premiere fois” időhatározós szerkezet jelzi a meggyőzés epizódjának kezdetét, valamint sugallja az ismétlődést. A meggyőzés első részepizódjának befejezését egy reformulációs konnektorral bevezetett, a szobalány eltávozására utaló téma lezáró formula jelzi: „**Lors** s’an parti, si la leissa ...” (v. 1657).

A következő dialógust egy, a mozzanatok összekapcsolódását kifejező reformuláció vezeti be (az „an ce panser” az előző mozzanatot, Laudine Lunete szavai által előidézett dilemmájának leírását foglalja össze, s egyben a következő jelenetet, Lunete újbóli színre kerülését vezeti be, így biztosítva a szöveg folyamatosságát): „**An ce panser** a atendu jusque tant que ele revint; ... einz li **redit** tot maintenant” (v. 1666-85c). A „redit” igében található „re” prefixum szintén a ciklikusságot, vagyis Lunete ismétlődő színre vezetését és gyözködését fejezi ki. A meggyőzés második részepizódja szintén reformulációs konnektorral bevezetett záróformulával zárul.

Ez a téma lezáró formula azonban bevezet egy röpké képet Lunete Yvain felé irányuló szívélyes gondoskodásáról, tehát itt egy újabb utalást figyelhetünk meg a vendéglátás egységére: „**A tant** vers sa chanbre retorne, la ou mes sires Yvains sejourne cui ele garde a molt grant eise ...” (v. 1729-1731).

Mintegy párhuzamosságot sugalló konnektor bevezetésével tér át a költő Laudine önmagával vívott harcának részletes leírására. (Ez a mozzanat mintegy párhuzamos szálként jelenik meg a műben: míg Lunete odaadón gondoskodik Yvainról, aki mit sem tud arról, hogyan járt közben a szobalány az ő érdekében úrnőjénél, addig Laudine álmatlanul gyötrődik mindazon, ami elhangzott közte és a szobalánya között.) Ennek az újabb mozzanatnak a kezdetét tehát strófatörés és konnektor jelzi: „**Mes** la dame tote nuit ot// a li meïsme grant tançon” (v. 1736). Laudine másodszori belső vívódásának leírása mintegy fordulópontként jelenik meg a műben: a hősnő ennek során bizonyosodik meg Yvain ártalmatlanságáról. A költő reformulációval zárja a belső vitát: „Ensi par li meïsme prueve que droit san et reison i trueve qu’an lui haïr n’a ele droit” (v. 1775-1776).

A meggyőzés harmadik részepizódját az „et” konnektor, és a „cele” anaforikus elem vezeti be: „**Et cele** revint par matin, si **recomança** son latin ... (v. 1787-88). Az „et” konnektor jelen esetben is tekinthető egy újabb jelenet kezdetét jelölő nyelvi elemnek, ugyanakkor, meglátásom szerint az ismétlődést, itt a részepizód ciklikusságát is hivatott kifejezni szemantikai értékéből adódóan is. A „cele” anafora Lunete-re utal; egyértelműen a részepizód ismétlődését, ciklikusságát tükrözi, s így az egész epizód koherenciáját; ugyanezt a szerepet tölti be a „recomança” ige „re” prefixuma. Ezúttal Laudine lesz az, akinek a költő először adja át a szót, mintha ő kezdeményezné a beszélgetést (már ez is jelzi a fordulópontot). Performatív igével vezeti be a költő a dialógust: „et dit” (v. 1797). (A beszélgetések során gyakran felmerül a tét Laudine szempontjából – valakinek meg kell védenie a birtokát.) Ez a beszélgetés képezi a meggyőzés teljes epizódjának tetőpontját: Lunete célt ért úrnőjénél. A harmadik beszélgetés

és egyben a győzködés teljes epizódja egy metanyelvi megjegyzéssel zárul: „Ici fine li parlemanz” (v. 1880).

Újra a *vendéglátás* epizódtípusa ékelődik be a regény felépítésébe, ezúttal részletesebben tér ki rá a költő: Lunete itt még inkább fokozott gondot fordít Yvainre, hiszen innentől kezdve már a Laudine-nal való találkozásra készíti. Az anaforikus elemek segítik az epizódok összekapcsolódását, pl. az 1881. sorban szereplő „cele” anaforikus elem Lunete-re utal, aki az előző epizódnak is egyik központi figurája volt (Laudine-nal való beszélgetés során), tehát „cele” anafora mintegy összekötőkapcsot képez az előző és a jelenlegi epizód között: „**Cele** fet sanblant qu’avoit querre // mon seignor Yvain en sa terre, si le fet chascun jor baignier, son chief laver et apleignier; et avoec ce li aparaille robe d’escarlade vermoille ...” (v. 1881-1885). A vendéglátás leírása reformulációval zárul: „bien l’a de tot apareillié” (v. 1895).

Az 1883. sorban szereplő „si” konnektor a vendéglátás konkrét mozzanatának bevezetését szolgálja. Az ugyanebben a sorban található „le” anaforikus, Yvainre utaló szerkezet összekötőkapocsnak tekinthető az előző epizód és a jelenlegi között (Laudine és Lunette párbeszédük során éppen Yvainról beszélgettek, melynek során Laudine azt kéri, hogy küldje el egy embe-rét Arthur udvarába Yvainért, nem sejtve, hogy a lovag tulajdonképpen az ő udvarában tartózkodik, tehát a „le” anaforikus elem antecedense az előző epizódban szerepel).

A következő epizódot, amikor Lunete úrnője elé vezeti Yvaint, strófatöréssel, valamint konnektorral vezeti be a költő: „Et a sa dame a conseillié // que revenuz est ses messages ...” (v. 1896-97). Talán ezt az epizódot egy újabb *fogadtatás*-epizódtípusnak tekinthetnénk: tulajdonképpen a lovag ekkor találkozik a vár úrnőjével, a vár lakói közül a legfontosabb személlyel. Azt is mondhatnánk, hogy maga a *fogadás* teljes motívuma itt zárul, nem ott, ahol Lunete gondjaiba veszi a csapdába esett lovagot; (esetleg még az ellenfél előtt történő önmegadásként lehetne értelmezni ezt az epizódot – Yvain megadja magát Laudine-nak vagy a szerelemnek).

Mielőtt Lunete úrnője elé vezetné a hőst, egy *dialógusra* kerül sor kettejük között, melynek során Lunete burkoltan tájékoztatja a lovagot a rá váró „veszélyről”. Ez a dialógus egy reformulációval zárul: „La dameisele ensi l’an mainne” (v. 1938). Ez a formula vezeti be egyben a Laudine részéről történő fogadtatás konkrét epizódtípusát. Már ebben a bevezető részben is megalapozza a narrátor a rendhagyó fogadtatás hangulatát. A „joie” helyett feszült légkör, ijedelem uralkodik; a hős lelkiállapotára utaló narratori megjegyzés is ezt a hangulatot tükrözi: „si crient il estre mal venuz” (v. 1948).

Strófatöréssel vezeti be a költő a vár úrnőjével való találkozást: „sor une grant coute vermoille // troverent la dame seant” (v. 1950). Az úrnő nem áll fel, nem közeledik a lovag felé, nem üdvözli őt. Laudine szótlansága és Yvain ijedelme növeli a feszült légkört: „... la dame que ne li dist mot, et por ce grant peor en ot et si fu de peor esbaiz” (v. 1955-57).

Az Yvain és Laudine között elhangzó *dialógust* strófatörés és performatív ige vezeti be: „Mes sires Yvains maintenant joint // ses mains, si s’est a genolz mis et **dit**, come verais amis ...” (v. 1974-76). Magát a beszélgetést egy reformuláció zárja: „Sachiez donc, bien acordé somes” (v. 2038). Gyakran, mint ahogy azt itt is láthatjuk, a dialógus végéhez közeledve, már a szereplők szájából elhangzik egy záróformula, azonban az epizódtípus végleges zárásának a narrátor által bevezetett reformuláció tekinthető: „Ensi sont acordé briemant” (v. 2039). Ez a záróformula jelöli a *fogadás* epizódjának végét is.

A beszélgetés epizódtípusába beiktatódik az *ajándékozás* motívuma (amely szintén szállás és vendéglátás egységének egyik összetevője): Yvain, győzelmének jutalmául megkapja a forrás őrzésének feladatát, vagyis elnyeri Laudine kezét. Az „et” konnektor bevezetésével

kerül sor ennek beiktatására: „*Et oseriez vos enprendre por moi ma fontaine a desfandre?*” (v. 2035-36). A jutalom, illetve az „ajándékozás” epizódtípusát egy reformuláció zárja, ez azonban nem pusztán az említett epizódtípust, hanem magát a szolgálat szerkezeti egységét is zárja: „*Or a la dameisele fet quan qu’ele voloit antreset*” (v. 2051-2052).

Az esküvő epizódjának bevezetése strófatöréssel történik: „*veant toz ses barons se done // la dame a mon seignor Yvain*” (v. 2150-2151). Magát a menyegzőt röviden írja le, és meta-nyelvi megjegyzéssel zárja: „*plus que conter ne vos porroie quant lonc tans passé i avroie; einz m’an vuel teire que plus dire*” (v. 2163-2165).

Strófatöréssel és az események összekapcsolódását, így a tematikus progressziót biztosító időhatározóval vezeti be a változást a vár népének életében: „**Mes ore** est mes sire Yvains sire, //” (v. 2166). Tulajdonképpen ez a megjegyzés valamelyest még beékelődik a menyegző epizódjába, s bevezet egy elbeszélő részt, mely leírja, hogy mennyire becsmérlő őt a ház népe, milyen szívélyesen szolgálták ki menyegzőn, ami addig tartott, míg meg nem érkezett a forráshoz Arthur udvara. Ezzel a pár sornyi megjegyzéssel kapcsolja össze a két eseményt.⁵ Az újabb jelenetet strófatöréssel vezeti be a költő: „*A ces noces molt le servirent, // qui durerent jusqu’a la voille que li rois vint ...*” (v. 2172-74). A „*jusque*” konnektor használatával alátámasztja az események szöveg szinten történő összekapcsolódását, biztosítja a tematikus progressziót.

A forrásnál vívott párviadal után, azt követően, hogy a forrás őrzőjében a király és a lovagok ráismernek Yvainre, egy újabb szállás és vendéglátás részegységet vezet be a költő strófatöréssel, az újabb mozzanatot jelölő „*et*” konnektorral és az egymásutániságot kifejező „*après*” időhatározószóval: „**Et après** ce le roi pria que il et tuit si chevalier venissent a lui herbergier ...” (v. 2304-2306).

Itt tulajdonképpen a proppi szerepkörök keveredését figyelhetjük meg: Yvain úgy jelenik meg ebben a részegységben, mint vendéglátó várúr, aki fogadja és elvezeti vendégeit várába. Így lesz egyszerre vendéglátó és vendégül látott. A harmadik forráskaland epizódjának lezárását egy, a helyszín elhagyására utaló záróformula jelöli: „*ne demore plus n’i font, maintenant montent, si s’an vont vers le chastel la droite voie*” (v. 2313-16). Az „*i*” anaforikus elem, mely visszautal az előző epizódra és az előző helyszínre, szintén sugallja a befejezettséget.

Az említett sorok a fogadtatás epizódtípusát is zárják, s bevezetik az örömteljes *fogadás* motívumát: csak úgy mint a legtöbb fogadás-motívumban, itt is a sietős mozdulatokat, illetve a vendég felé való irányulást kifejező igékkal, szófordulatokkal teszi érzékletessé a költő a készülődést: „**Encontre** le roi de Bretainge **vont tuit** sor granz chevax d’Espaingne” (v. 2331-2332).

Elhangzik az üdvözlési formula, sietős mozdulatokat, sürgés-forgást kifejező igéket, az öröm szinonimáinak használatát figyelhetjük meg; ez utóbbi kifejeződését még érzékletesebbé teszi Chrétien a hangszerek megszólaltatásával: „*Contre le roi li chastiax **sonne de la joie** que l’en i fet. Li drap de soie sont **fors tret et estandu a paremant, ... et refont un autre aparoil ... Li sain, li cor, et les buisines font le chastel si resoner** que l’en n’oist pas Deu tonner, **sonent flütes et vïeles, tymphre, friteles et tabor**; li legier **sailleor saillent trestuit de joie se travaillent**” (v. 2340-2358). A ház népe részéről történő fogadás reformulációval zárul: „*... et a ceste joie recoivent lor seignor ...*” (v. 2359).*

Ezzel azonban a fogadásnak pusztán egy részepizódja ér véget: maga a fogadás epizódtípusa folytatódik tovább: ezután jelenik meg Laudine. Ezzel egyfajta fokozatosságnak lehe-

⁵ (*Yvain*, v. 2166-2171)

tünk a tanúi az itt tárgyalt epizód típusban: eddig csak a ház népe volt jelen, innentől kezdve pedig már találkozhatunk a vár úrnőjével is. Laudine megjelenését az „et” konnektorral vezeti be: „**Et** la dame rest fors issue ...” (v. 2361). Ezzel a mozzanattal válik teljessé ebben az epizódban a fogadás motívuma, hiszen a vendégek ekkor találkoznak a vár tényleges birtokosával. A fogadás epizódját egy metanyelvi megjegyzéssel zárja: „Des autres parole ne faz comant ele les conjoï, ... De la joie assez vos contasse se ma parole n’i gastasse” (v. 2391-2396).

Tematikus töréssel vezeti be Gauvain és Lunete beszélgetésének (és szerelmük szövődésének) epizódját: „mes seulemant de l’acoutance voel feire une brief remembrance ...” (v. 2397-2398). Tematikus törés nyelvileg is, hiszen nincs benne visszautalás, anaforikus elem, és a mű szerkezeti felépítése szempontjából is a fentiekben egy kitekintésnek lehetünk tanúi. Maga a narrátor megjegyzése is ezt a benyomást kelti: abbahagyja a fogadás leírását, inkább rátér Gauvain és Lunete ismerkedésének elbeszélésére. Érdekes itt megjegyezni, hogy a forráskaland során, csak úgy, mint a főhős, Gauvain is szerelemre talál.

Ezt a kitekintést megint csak egy reformuláció zárja: „Ensi cil duis’antr’acointoient ...” (v. 2443), és konnektorral, valamint strófatöréssel tér rá a költő a szerkezeti részegység következő epizód típusára, a *vendéglátásra*: „**Or** a feste mes sire Yvains // del roi, qui avoec li demore” (v. 2454-2455). Ebben az esetben nem a szó szoros értelmében vett kiszolgálásról, hanem a király udvarával együtt töltött idő kellemességéről van szó, amelyet a narrátor az „enor” és a „joie” szavak használatával hangsúlyoz.

A *búcsúzás* több részre bontható: el kell különítenünk a királynak és udvarának búcsúzását, valamint Yvain búcsúzását. A király búcsúzását időhatározói konnektorral és strófatöréssel vezeti be a költő: „**Quant** li rois ot fet son sejour // tant que n’i vost plus arester ...” (v. 2478-2479). (A tagadó szerkezettel közrefogott „i” anaforikus elem, mely visszautal a részegységre, a helyszínre, valamelyest sugallja ezt a befejezettséget.)

A 2481-2485. sorok előrevetítik Yvain búcsúját: „... mes il avoient la semaine trestuit proïe et mise painne au plus qu’il s’an porent pener que il en poissent mener mon seignor Yvain avoec ax.” Itt a narrátor összefoglalja azt a párbeszédet, ami Yvain és a lovagtársai között elhangzott, ezzel előrevetítve Gauvain és Yvain párbeszédét, melynek során meggyőzi Yvaint a további hőstettek végrehajtásának szükségességéről. A „la semaine” anaforikus elem, amely a vendéglátásra utal – egy hétig tartott.⁶ Ez az anafora mintegy biztosítja a szállás és vendéglátás részegységének koherenciáját: egész héten gyözködhették Yvaint, hogy menjen velük, s ezt az búcsúzás pillanatában hozza fel a költő, előrevetítve így az események kiemelését. Azt mondhatjuk, hogy 2481-2485. sorokban található „összefoglaló” összekötőkapocsként szolgál a búcsúzás és a vendéglátás epizódja között.

Anaforikus elem köti össze Gauvain és Yvain párbeszédét Yvain búcsúzásával, ezzel biztosítva az események egymásutániságát. „... il creanta qu’il **le** droït a sa fame, et puis s’an iroit s’il an puet le congié avoir ...” (v. 2543-89 b). A „le” konceptuális anafora visszautal az Yvain és Gauvain között elhangzottakra, ezzel bevezetve Yvain búcsúját. Az újabb mozzanatot Laudine újbóli színre vezetése jelöli, a jeleneteket pedig itt is a két lovag közötti párbeszédre visszautaló anaforikus elem, az „en” kapcsolja össze. Magát a búcsúzást performatív ige vezeti be: „... la dame **en** a consoil trete qui de ce congié ne se guete, si li **dist** ...” (v. 2549-51).

A búcsúzás epizódjába strófatöréssel és konnektorral beiktatódik az *ajándékozás* motívuma: „**Mes or** metroiz an vostre doi // cest mien anel, que je vos prest ...” (v. 2602-2604).

⁶ A 2481. sorban található „il” anaforikus elem Yvain lovagtársaira utal.

Yvain búcsúzásának lezárása reformulációval történik: „Or a mes sire Yvains congié; molt out ploré au congié prendre” (v. 2616-2617).

Strófatöréssel és az „et” konnektor használatával tér vissza a költő a király búcsúzásának leírásához: „Et li rois ne vost plus atendre // ...” (v. 2618). Hasonlóan a fogadás motívumához, általában a búcsúzás epizód típusban is gyakoriak a sietős mozdulatokat kifejező szavak: a vendéglátók nem akarják feltartani a hőst a további kalandkeresésben. A tárgyalt epizódban is azt láthatjuk, hogy amint a király kiadja a parancsot, hogy nyergeljék fel a lovakat és hozzák ki az istállóból, egyből meg is teszik: „... **Des qu’**il le vost, il fu **tost** fet; li palefroi lor sont fors tret, si n’i a mes que del monter (v. 2623-25). A „des que” konnektor és a „tost” időhatározó szó használata kihangsúlyozza az események felgyorsulását, mintegy ezzel közelebb hozva a távozás pillanatát, s mintegy érzékeltetve a király türelmetlen várakozását a továbbindulásra.

Nem véletlen, hogy először a király készülődését ábrázolja a költő, és csak utána Yvain búcsúzását. Mint említettem, ebben a várban Yvain is szállásban és vendéglátásban részesül – ez teszi ki a nagyegységet. Arthur udvarának vendéglátása részegység a nagyegységben, ezért ennek hamarabb kell befejeződnie (hiszen a nagyegység keretként szolgál a részegység számára).

A szerkezeti egységet – a nagyegységet (Yvain szállás-és vendéglátás-egységét) és egyben a részegységet (a király udvarát) strófatöréssel bevezetett metanyelvi megjegyzéssel zárja a költő: „Ne sai que plus doie conter, // comant mes sires Yvains s’en part, ... Et del roi que vos conteroie, comant la dame le convoie ...” (v. 2626-2632). Érdekes módon itt nem a hősről vonatkozó megjegyzéssel találkozunk, hanem a hősnőről; itt Laudine lesz az, aki a király unszolására visszafordul: „s’an retourne, et ses genz an moinne” (v. 2640), talán ezzel előrevetítve azt, hogy a hős olyan útra indul, ami végzetes következményekkel jár számára: lezárult életének boldog szakasza (csak ezt még senki sem tudja, sem a szereplők, sem az olvasók). Ennek az epizódnak a záró része nemcsak magát a szerkezeti egységet, hanem a második, proppi értelemben vett menetet is zárja (az első Calogrenant forráskalandja).

3 Harpin de la Montagne

Az Harpin de la Montagne-epizód maga egység az egységben: a Lunete-nek tett szolgálat-felajánlás és szolgálat makroegységébe ékelődik be. Általában a szolgálat és a szolgálat-felajánlás egységei egymást követik a regényekben: ez a tárgyalt epizódban is adott lehetne, hiszen Yvain nem szándékozik újabb kalandot keresni, mielőtt összecsapna a három vádlóval Lunete védelmében, az Harpin de la Montagne-kaland csak véletlenszerűen kerül az útjába: az ő szándéka mindössze csak annyi, hogy szállást vegyen a vádlókkal történő megmérettetés előtt.

A Lunete-nek tett szolgálat-felajánlás egysége is a továbbindulást kifejező formulával zárul: „Mes sire Yvains a tant s’an part, et li lyons toz jorz après” (v. 3764-65). Az Harpin de la Montagne-epizód bevezető formulája pontosan erre az úton-létre utal vissza, s egyben bevezeti az újabb jelenetet (tehát a tematikus progresszió itt is megfigyelhető): „**Sont tant alé**” (téma) „**qu’il vindrent pres // d’un fort recet a un baron ...**” (réma) (v. 3766-67). A „sont” ige személyragja anaforikus elemnek tekintendő, amely összekapcsolja az itt tárgyalt epizódot az előzővel (a „sont” Yvainre és az oroszánra utal, ami mindenhová hűségesen követi gazdáját; valamelyest az említett anaforikus elem kettejük elválaszthatatlanságára utal). A „pres de” prepozíciós szerkezet egyfajta pontszerűséget, befejezettséget sugall – a két utazó megérkezik a következő jelenet helyszínére (így az említett prepozíciós szerkezet a következő

jelenet bevezetésére is szolgál). Mint minden újabb szövegegységnek, ennek az epizódnak a kezdetét is strófatörés jelzi.

Az Harpin de la Montagne-epizód egy szállás és vendéglátás szerkezeti egységgel kezdődik. Az elején helymegjelölést találhatunk: „un fort recet a un baron” (v. 3767). Az erőd és a város leírását strófatöréssel vezeti be a költő: „Li chastiax ne cremoit assaut // de mangonel ne de perriere” (v. 3770-3771). Az erődítmény bemutatása valójában már a 3768. sorban megtalálható vonatkozó névmással bevezetett mondattal elkezdődik: „**qui** clos estoit tot an viron ...” (v. 3768). A 3767-3768. sorokban található páros rím még inkább sugallja a két tagmondat összekapcsolódását – általában a páros rím második sora az előző sor tartalmához kapcsolódó kommentár beiktatását is szolgálhatja; ebben az esetben pontosan ennek a jelenségnek lehetünk tanúi.

Strófatöréssel vezet be Chrétien egy narratori megjegyzést, mellyel előrevetíti az epizód jellegét, előre sejteti, hogy rendkívüli dologról lesz szó, ugyanakkor nem tér rá azonnal a rejtélyes dolgok kifejtésére, hanem a fogadtatás epizódtípusát készíti elő. Így tehát egy késleltetésnek lehetünk tanúi, ami csak növeli az epizód feszültségét, s a megjegyzésben használt jövőidő pedig még inkább fokozza azt: „Assez en orroiz la reison une autre foiz, quant leus sera” (v. 3776-77).

A *fogadtatás* epizódjának bevezetésében strófatöréssel tér vissza a költő a lovag közeledésének leírásához a kaland felé való irányulást kifejező szófordulatok, ígék és prepozíciók használatával: „**La plus droite voie s’en va** mes sire Yvains **vers** le recet;” (v. 3778-3779). A fogadtatás epizódjában jelen vannak a mozgást, sürgést-forgást, az apród buzgalmát kifejező ígék és határozószavak: „et vaslet **sailent jusqu’a set** // qui li ont un pont avalé ...” (v. 3780-81). A *passé composé* használata előidejűséget fejez ki, ezzel ez is nyomatékosítja a nagy igyekezetet – már le is engedték a hősnek a felvonóhidat, mire odaért. Megfigyelhetjük a vendég felé való irányulást kifejező szófordulatokat, melyek szintén gyakran előfordulnak a fogadtatás epizódtípusában: „si li **sont a l’encontre alé**” (v. 3782). A fogadtatás epizódját strófatörés vezeti be.

A *fogadást* konnektorral vezeti be a költő: „**A tant sont** el chastel antré” (v. 3797). Az epizódtípusok közötti összekapcsolódást az „etre” ige igei személyragja biztosítja. Ebben az epizódban is láthatunk olyan ígéket, amelyek a kaland /szállás felé való irányulást fejezik ki: „et **vont tant qu’**il ont ancontré // chevaliers, dames et sergenz ...” (3798-3799). Az „antrer” és az „aller” ige az események előregördülését segítik: a 3797. sor egy újabb helyszínt, a 3798-3799. sorok pedig a fogadtatás-fogadás epizódtípusának egy újabb stádiumát vezeti be: hölgyekkel, katonákkal, lovagokkal találkozunk. Egyfajta fokozatosságot fedezhetünk fel mind a helyszín bemutatásában, mind a fogadtatás leírásában.⁷ Ezt a fokozatosságot támasztja alá a 3798. sorban bevezetett strófatörés is.

Elhangzik az üdvözlési formula: „Bien soiez vos, baix sire ...” (v. 3803), valamint megfigyelhetjük az örömet és a tiszteletet kifejező szavak használatát: „**A grant joie et a grant enor des le plus haut jusqu’au menor** li font joie et formant **s’an painnent** ...” (v. 3807-3809); a „se painnnier” ige jelentésénél fogva is az igyekezetet, a sürgés-forgást fejezi ki, a „des le plus haut jusqu’au menor” szófordulat a tömegre utal, aki fogadja a lovagot, ez a szó szerkezet szintén a fogadtatás feszült légkörét hivatott kifejezni. A 3010. sorban szereplő „en mainner” ige és az „a” prepozíció az előrehaladás kifejezését szolgálja: „a grant joie a l’ostel

⁷ Pontosán emiatt a fokozatosság miatt nehézkes egy kissé a fogadás epizódtípus elejének különválasztása a fogadtatás végétől, hiszen a kettő szinte összeforr az Harpin de la Montagne-epizódban.

l'en mainnent et tant grant joie li ont feite” (v. 3810-3811). A „tant” határozószó nyomatékossítja az öröm kifejezését.

A fogadtatás-fogadás leírásánál nem kifejezetten örömteljes fogadásnak vagyunk tanúi, a hangulat váltakozását érzékletesen ábrázolja a költő: strófatöréssel vezet be a gyászos hangulat leírását: „**Une dolors** qui les desheite // lor **refet** la joie oblier ...” (v. 3812-13). Ebben a sorban egyfajta tematikus törés is felfedezhető: a sor elején szereplő „une dolors” antecedens nélküli referens (nem kötődik semmilyen módon az előző epizódokhoz). Ez a tematikus törés is egyfajta határpontnak tekintendő: az örömteljes és a gyászos kép leírásának elkülönítésében játszik szerepet. A 3812-3813. sorok mintegy bevezetésként szolgálnak a gyászos fogadtatás leírásához. Ezt támasztja alá az a tény, hogy a 3813. sor végét pontos vessző jelzi, s ehhez a sorhoz képest tekinthetjük a 3814. sor végét strófatörésnek, ebben a sorban kezdődik ugyanis a gyász manifesztációjának konkrét leírása: „**si recomacent** a crier, et plorent, et si s'esgratinent” (v. 3814-3815). A soreleji „si” konnektor szintén az újabb jelenet kezdetét jelzi. A „refet” (v. 3813) és a „recommancier” (v. 3814) igék sugallják azt, hogy az örömet csak a lovag tiszteletére tanúsították, egyébként gyászos hangulat uralkodik a várban; mielőtt megérkezett volna oda Yvain, gyászban volt az udvar. Az öröm kifejezését felváltják a gyászt kifejező szavak: „si recomacent a **crier** et **plorent**, et si **s'esgratinent**” (v. 3813-14). A hangulat leírását egy reformuláció zárja: „**Ensi** molt longuemant ne finent // de joie feire et de plorer ...” (v. 3816-17). (A reformulációkat általában az „ensi” anaforikus elem vezet be, amely visszautal arra az epizódra, amelyet összefoglal a reformuláció, így az „ensi” konceptuális anaforának tekinthető).

Ez a záróformula szintén strófatöréssel kerül beiktatásra: ez egyben jelzi a fogadás epizód-típusának végét, s egyben bevezet egy *narrátori megnyilatkozást*, amely megint csak az események előrevetítését szolgálja: előrevetíti a következő nap eseményeit, sugallva a veszély jelenlétét. Ez a narrátori megjegyzés is tagolható: maga a jövődőlés egy konklúzív konnektorral („car”) és strófatöréssel kerül bevezetésre, amely csak fokozódik a 3822. sorban, s ez a fokozódás megint csak strófatöréssel, konnektorral van bevezetve. Maga a *konkrét* jövődőlés a 3822. sorban jut kifejeződésre, s ebben a sorban a jövő idő használata még inkább megadja a jövődőlő-jelleget: „**car** d'une aventure s'esmaient // qu'il atendent a l'andemain; // s'an sont tuit seür et certain qu'il l'avront” (v. 3820-3823).

Ezt követően szintén strófatöréssel tér vissza annak a szcenáriónak az ábrázolására, melynek középpontjában Yvain szerepel: eleinte csak Yvain érzelmi reakciójáról kapunk értesülést: „Mes sires Yvains s'esbaissoit // de ce que si sovant chanjoient que duel et joie demenoient” (v. 3824-26). A hős megnevezése anaforikus elemként funkcionál, így összekötőkapcsot képez a következő (beszélgetés) és az előző epizód között (fogadás), illetve mintegy bevezeti a következő epizód előkészítéséül szolgáló részt: újra színre vezeti azt a szereplőt, aki a következő epizódnak is a központi figurája lesz – ez a 3827. sorban található „s” névmással válik érzékletessé: a „se” anaforikus elem, amely Yvainre utal, s amely biztosítja az összekapcsolódását ennek az ún. előkészítő résznek és a dialógus konkrét epizódjának.

Performatív ige vezet be a *dialógust* a várúr és a lovag között, mely során a hős tájékozik a család sorsáról: „S'an mist le seignor a reison” (v. 3827). A dialógus epizódján belül még elkülöníthetjük a konkrét megszólítást a beszélgetés többi részétől – ebben az esetben a dialógus előkészítésének tekinthető a megszólítás, amelytől strófatörés választja el a beszélgetés többi részét: „Por Deu, fet il, biax dolz chiers sire, // ice pleiroit vos il a dire ...” (v. 3828-3830). Ismétlést kifejező szófordulatokkal utal vissza a fogadás motívumára: ezzel biztosítja a két epizódtípus összekapcsolódását: „por coi m'avez **tant enoré et tant fet joie**,

et puis **ploré**?” (v. 3832).⁸ Az avoir ige személyragja itt megint csak anaforikus értelmű: a vár népére utal vissza. A várúr válasza tulajdonképpen egy hosszú metanyelvi megjegyzésből áll, amely előkészítés gyanánt szolgál a történethez, végül a hosszúra sikeredett metanyelvi megjegyzés után egy tömör, összefoglaló jellegű metanyelvi megjegyzéssel vezet be történetét: „Donc, fet il, le vos dirai gié” (v. 3845). Ez a megjegyzés egyszerre tekinthető témalezáró és témabevezető formulának: témalezáró természetét támasztja alá a „donc” konklúzív konnector használata – tehát ez a mondat a dialógus bevezetésének a zárása (itt zárul le Yvain kérése és a várúr habozása), ebben az értelemben ez egy reformuláció, másik értelemben pedig témabevezető formula, mivel ez a megjegyzés vetíti előre a történetkezdést. Ez a megjegyzés tehát minden értelemben határpontot képez. E megjegyzésnek ezen jellegeit erősíti még az a tény is, hogy a rá következő sor strófatöréssel kezdődik: „Molt m’a uns jaianz domagié // qui voloit que je li donasse ma fille ...” (v. 3846-3848).⁹ Ennek a dialógusnak a funkciója a tájékoztatás: itt kap értesülést a lovag a kaland lehetőségéről. Metanyelvi megjegyzéssel zárul a beszélgetés: „einsi m’a feit meint felon geu” (v. 3892).

A dialógus epizódján belül tanúi lehetünk egy anticipációnak, mely egy narrátori megjegyzésben nyilvánul meg: a költő összefoglalja a szereplők mondanivalóját,¹⁰ majd átengedi a szót a szereplőnek, ezzel előrevetítve a beszélgetés további fonalát: a *szolgálat-felajánlást*. Strófatörés és metanyelvi megjegyzés vezet be a narrátori összefoglalót: „Et lors li descuevre et desnoe // li riches hom ...” (v. 3906-07) és megint csak strófatörés jelzi a szereplők újbóli megszólaltatását: „Cil ne l’anpreist pas en vain // que ma fame est sa suer germainne ...” (v. 3910-3911).

Tehát, így a beszélgetés epizódja két részre osztható: az említett narrátori megnyilatkozás képez határvonalat a két rész között: az első rész a kalandlehetőségről való tájékozódást, míg a második a szolgálat-felajánlást tartalmazza. Ez a második rész egy intertextualitást foglal magába: Chrétien *Lancelot* című regényére találhatunk itt utalást. Ez a beágyazás szintén strófatöréssel történik: „mes la fame le roi en mainne // uns chevaliers d’estrage terre” (v. 3912-3913). Az összekapcsolódást a narrátori megjegyzés és a dialógus második részének bevezetése között az anaforikus elemek biztosítják: „Cil ne l’anpreist pas en vain ...” (v. 3910). A „cil” Gauvainre utal, akinek a feltételes segítségnyújtása felmerült a beszélgetés során, a „l” anaforikus elem pedig pontosan erre a segítségnyújtásra utal.

A szolgálat-felajánlás egységét strófatöréssel és performatív igével vezet be a költő: „Mes sire Yvains onques ne fine // de sopirer ... li respont” (v. 3934-3937). A beszélgetés epizódja beékelődik a fogadtatás-fogadás epizódtípusába, hiszen a dialógus után jelenik meg a várúr felesége és lánya. Ezt a mozzanatot konnector vezet be: „A tant vint d’une chambre fors la pucele ...” (v. 94 a). A vendég felé való irányulást a „venir” ige, valamint a „de” és a „fors” prepozíciók fejezik ki.

Megfigyelhetünk egy jellegzetes vonást a szállás és vendéglátás epizódján belül: a vár urának van egy lánya. Az ő ábrázolásában is a gyász tükröződik: „Molt vint **simple** et **mue** et **teisanz**, c’onques **ses diax ne prenoit fin**, vers terre tint **le chief anclin**; ... en lor mantiax anveloppées vindrent, por lor **lernes** covrir ...” (v. 3954-61). A „joie” kifejeződése helyett itt a gyászra utaló szófordulatok szerepelnek.

⁸ A kövér betűkkel szedett szavakkal valósul meg az ismétlés: ugyanezekkel a szavakkal találkozhatunk a fogadtatás-fogadás epizódtípusában.

⁹ A határpontot képező formulákat mindig strófatörés vezet be.

¹⁰ (*Yvain*, v. 3906-3907)

Még ebben a jelenetben is a gyász és az öröm váltakozásának lehetünk tanúi: mikor megjelenik a két hölgy, először a gyász tükröződik megjelenésükön, majd amikor a lovag megígéri, hogy amennyiben módjában áll, megszabadítja őket Harpin de la Montagne-tól, a remény újra eltölti őket örömmel: „Por l’esperance qu’an lui ont **se confortent et joie font, n’onques puis duel ne menerent**” (v. 4007-4009). Az idézett sorok reformulációnak tekinthetők, egyrészt mivel konceptuális anaforát tartalmaznak, mely összefoglaló természetéből adódóan lezár egy adott epizódot, illetve epizódtípust, másrészt mivel a következő sor már a következő epizódtípushoz kapcsolódik, tehát a 4007-4009. sorok egyértelműen témalezáró formulaként értelmezendők. Az öröm helyreállítása pedig a klasszikus szállás-és vendéglátás-egység hangulatát teremti meg.

Yvain ígétét egy reformulációs konnektorral bevezetett formula zárja (vagyis egy reformuláció): „**Ensi** ne les volt pas del tot aseüer ...” (v. 3993). Ez a reformuláció egy összefoglaló utalást vezet be a Lunete-nek tett szolgálat-felajánlásra. Mindezt anaforikus elemek láncolatával fejezi ki: az időhatározós szószerkezetben használt adverbialis anaforával („**tel ore**”), valamint a vonatkozó mellékmondatokkal kitöltött hű anaforával: „(car en redot est que li jaianz ne venist a) **tel ore** que il poüst venir a tens a **la pucele qui** ert anclose an **la chapele**” (v. 3994-98). A vonatkozó mellékmondatban található „chapele” névszó szintén a szolgálat-felajánlás egységére utaló anaforikus elem (annak egyik helyszínére vonatkozik). Ezzel a beékeléssel talán azt kívánja megerősíteni a költő, illetve arra akarja emlékeztetni az olvasót, hogy tulajdonképpen az Harpin de la Montagne-epizód egyfajta beékelődés a Lunete-nek tett szolgálat-felajánlás illetve szolgálat epizódjába. Mint ahogy azt korábban említettem az Harpin de la Montagne-epizód részegység a Lunete-nek tett szolgálat-felajánlás-, szolgálat-makroegységben.

Azon túlmenően, hogy a beszélgetés epizódtípusa a fogadtatás motívumába ékelődik, azt állapíthatjuk meg, hogy a szolgálat-felajánlás beékelődik a dialógus epizódtípusába, azonban a fogadtatás utolsó mozzanata beékelődik a szolgálat-felajánlás egységébe: Yvain ígétét záró formula a szövegben azután jelenik meg, hogy a várúrnő a lányával a színre lépett, és ez a felajánlás még a két hölgy megjelenése előtt hangzik el, tehát a szolgálat-felajánlás keretként szolgál a fogadtatás utolsó mozzanatához. Ezt a keretes szerkezetet támasztja alá a 94 a sorban megjelenő strófatörés és konnektor, amely a fogadtatás utolsó mozzanatát vezeti be: „**A tant vint** d’une chanbre fors // la pucele gente de cors ...” (v. 94 a-3952), s amelynek a zárását a 3964. sor jelöli, amelyet szintén strófatörés vezet be: „Ne vos doit pas grever ...” (v. 3964).

Itt egy párbeszédészakasz kezdődik, azonban itt még nem Yvain szólal meg, még nem az ő ún. másodszori szolgálat-felajánlásáról van szó, itt még csak a várúr nyilvánul meg, aki közlésével előkészíti Yvain másodszori szolgálat-felajánlását, amelynek konkrét beiktatása a 3972. sorban található, strófatöréssel: „Ce ne me lest ja Dex veoir, // fet mes sire Yvains maintenant ...” (v. 3972-3973). Így tehát azt állapíthatjuk meg, hogy a várúr megszólalása határvonalat, illetve összekötőkapcsot képez a fogadtatás utolsó mozzanata és a másodszori szolgálat-felajánlás között. Ezt a megállapítást a várúr megszólalásában felfedezhető anaforikus elemek vizsgálata támasztja alá: az „un franc home molt deboneire” (v. 3965) anaforikus szerkezet Yvainre utal vissza, valamint a 3968-69. sorokban található vonatkozó mellékmondatban szereplő „qui” vonatkozó névmás Yvainre, maga a vonatkozó tagmondat pedig Yvain ígétére, a szolgálat-felajánlásra utal: „**qui** m’aseüre qu’il se combatra au jaiant” (v. 3968-69).

A fentebb említett elemek készítik elő a következő jelenetet is, amelyben Yvain fog szerepelni, és újra felajánlja segítségét. Ez egy hosszabb okfejtés lesz,¹¹ s ezt fogja zárni 3993. sorban található reformuláció, amely egyben az egész keretes szerkezetű szolgálat-felajánlást végét is jelöli („Ensi ne les volt pas del tot aseürer”, v. 3993-3994).

Azt figyelhetjük meg, hogy az Harpin de la Montagne-epizódban közvetlenül a szolgálat-felajánlás után következik a szolgálat szerkezeti egysége, szorosan összekapcsolódnak: emiatt is tekinthetjük ezt az epizódot úgy, mintha be lenne ágyazva a Lunete-nek tett szolgálat-felajánlás és szolgálat egységébe: ez az a részegység, amely elválasztja a két, Lunete megmentéséhez kapcsolódó egységet egymástól (tehát ennek már nem lehet olyan terjedelme, hogy még itt is valamilyen más mozzanat elválassza a két egységet). Így a makroegységre vonatkozó összefoglaló utalásban található „venir” ige (v. 3997) a mű szerkezetét tekintve is a kaland felé haladást fejezi ki, mintegy beiktatásra kerül a következő kaland felé való irányulás terve (a mű szerkezeténél fogva is, hiszen tudjuk, hogy Yvainnek még vissza kell térnie a forráshoz Lunete megmentésére), így a „venir” ige és az utalásban szereplő, a fentiekben már tárgyalt anaforikus elemek az epizód ciklikusságát biztosítják.

Ez az összefoglaló utalás egyben egy narrátori explicit megnyilatkozást is bevezet: a narrátor összefoglalja saját szavaival az éjszakai pihenés epizódjáig elhangzottakat. Ez az összefoglalás is két részre bontható: az első rész az „et” és a ne por quant” konnektorok használatával egyfajta perspektíva-váltást vezet be az epizódtípusba: ebben a részben jelenik meg újra a hálálkodó háznép: „**Et ne por quant tant** lor promet **qu**’an boen esperance les met; et tuit et totes l’en mercient ...” (v. 3999-4001).

A 3999-4000. sorok mintegy átmenetet képeznek a szolgálat-felajánlás és a vár népének hálálkodásának leírása között; ezt az átmeneti jelleget még inkább hangsúlyozza a tematikus progressziót biztosító „tant que” konnektor. Tehát a 3999-4000. sorok mintegy előkészítik a vár népe lelkiállapotának leírását, a várnép lelkiállapotának konkrétabb leírása csak a 4001. sorban kezdődik: „et tuit l’en mercient” (v. 4001) (itt kezdenek el hálálkodni, mindez már a hangulatváltás kezdetét idézi elő). Ezt az elkülönítést az támasztja alá, hogy a 4001. sor strófatöréssel kerül bevezetésre. A 3999-4000. sorok átmeneti jellegét az anaforikus láncolatok jelenléte adja meg: a „lor” személyes névmás a várnépre, a „promet” ige személyragja Yvainre utal vissza, és előre utalnak ugyanezekre a szereplőkre (tehát kataforikus elemnek is tekinthetők egyben, hiszen a 4001. sorban szereplő „tuit et totes”, valamint a „l’” névmások megint csak Yvainre és a ház népére utalnak (valamint az „en” névmás az egész szolgálat-felajánlásra visszautal, tehát ez is anaforikus elem).

A második részt az előző részt záró reformuláció vezeti be: „Por l’esperance qu’an lui ont se confortent et joie font, n’onques puis duel ne demenerent” (v. 4007- 4009). Ez a formula fogja végül újra színre hozni a szállás és vendéglátás szerkezeti egységéhez illő „joie”-t, az örömteljes légkört. Azért tekinthetjük ezt a megjegyzést reformulációnak, mert a bevezető sora (4007. sor) anaforikus elemet tartalmaz, és mintegy összefoglalja a fentebbi sorokat (azt már a szerkezeti egységek elrendezése szempontjából érdemes megemlíteni, hogy, mivel ezután az éjszakai pihenés epizódja kerül beiktatásra, ez a formula ez okból kifolyólag is tekinthető záróformulának), másrészt ez vezeti be az újabb, ezúttal pozitív hangulatváltást, bár maga az „esperance” szó nem tekinthető konceptuális anaforának, inkább hű anaforának, mivel ez a névszó pontosan ebben az alakban szerepel a 4000. sorban.

¹¹ (Yvain, v. 3972-3992)

Igazából ez a narrátori megjegyzés egy hosszabban kifejtett reformulációnak tekinthető, hiszen a megjegyzés egésze, de elsősorban a középpontban található tagmondat Yvain a vár népének tett szolgálat-felajánlására utal vissza: „qu’an s’esperance molt se fient ...” (v. 4002). Ennek a narrátori megjegyzésnek több szerepe van: itt egyrészt azért nem engedi át a szót a szereplőknek a költő, mert, mint már azt említettem, ez nem más, mint egy hosszabban kifejtett reformuláció, másrészt határpontot képez a szolgálat-felajánlás egysége és a szállás és vendéglátás következő epizód típusa között, valamint itt is az anticipáció, az események siettetése jut kifejezésre; tehát semmiképpen nem tartalmazhat dialogikus elemeket. Nem fedelkezhetünk meg arról a tényről sem, hogy általában a szállás és vendéglátás epizód típusai közé általában egy elbeszélő rész ékelődik be.

Általában a dialógus epizód típusa után a vendéglátás epizódja következik, itt azonban ez kimarad, mivel a lakók feje fölött lebegő gyászhoz nem illik.

Az *éjszakai pihenés* motívumát időhatározós szószerkezettel és strófatöréssel vezeti be: „**Quant ore fu**, si l’en menerent ...” (v. 4010). A „si” konnektor mintegy nyomatékosítja a következő epizód bevezetését. Ebben az epizódban kitér a szívélyes vendéglátásra: „et la dameisele et sa mere furent andeus a son colchier, qu’eles l’avoient ja **molt chier**” (v. 4012-4014.) A chrétieni regényekre jellemző módon itt is a várúr gyönyörű lánya látja el a lovagot, de ebben az esetben még a felesége is (a hölgyek jelenléte valamelyest a kelta túlvilág hangulatát idézik).

Külön figyelmet érdemes szentelni a motívum végződésére: úgy zárták be Yvain szobája ajtaját, hogy az oroszlán és a lovag el ne hagyhassa a helyiséget napfelkelteig. Ez a mozzanat azt sejteti, hogy itt valóban része lesz a lovagnak egy kalandban, illetve a vár népe azt akarja, hogy a hősnek része legyen az adott kalandban. A hőshöz való görcsös ragaszkodás még inkább előtérbe helyezi az Harpin de la Montagne-epizód vészjósló hangulatát. Az éjszakai pihenés epizód típusát megint csak anaforikus elemek kapcsolják az előzőkhöz: „az „l” anaforikus elem és a „mener” ige személyragjának referensei szintén kiderülnek a fentebbi kontextus alapján.

Az éjszakai pihenést követően a másnap reggeli események elbeszélésére tér rá a költő a tematikus progresszió érzékeltetésével és strófatörés bevezetésével: „Quant la chanbre fu desfermee”// (téma) „si se leva et oï la messe ...” (v. 4024-4025) (réma). A 4024. sorban található anaforikus elemek biztosítják ebben az esetben is az epizód típusok összekapcsolódását: a „la chanbre” hű anafora képez összekötőkapcsot.

A reggeli események elbeszélésébe a tipikusan a párviadalt bevezető mozzanatot vezeti be a költő: misét hallgat a lovag. Ezt követően a megmérkőzésre való várakozást ábrázolja, amelyet a „jusqu’a” konnektorral zár (mint már azt említettem, a jusqu’a konnektor természetéből adódóan pontszerű lezárását jelöli az eseményeknek: „et atendi, **por la promesse qu’il lor ot feite, jusqu’a prime**” (v. 4026-4027). A „promesse” konceptuális anaforával bevezetett, anaforikus elemeket tartalmazó vonatkozó mellékmondat visszautalás a dialógus epizód típusára és a szolgálat-felajánlásra.

A párviadal egységének előkészítő részében található jellemző mozzanat, a misehallgatás beiktatása ellenére a költő a búcsúzás motívumára tér rá strófatöréssel és performatív igével: „Le seignor del chastel meïsmo// apele oiant toz, si li dit” (v. 4028-29). Érdemes odafigyelni a szórendre: az epizód típus bevezető sorban nem a kanonikus szórend figyelhető meg, azaz a sor nem a mondat alanyával, hanem a tárgyával kezdődik. Több esetben előfordul, hogy egy újabb jelenet, egység vagy epizód típus kezdetét még a szokásostól eltérő szórend is jelöli.

Ezt követően a narrátor leírja a ház népének lelkiállapotát, saját szavával foglalja össze a kérlelést; ezt is strófatöréssel vezeti be: „Trestoz li cuers el vandre bolt//a la pucele, de peor, a la dame et au vavasar” (v. 4040-42). Ebbe az összefoglalásba beiktatódik egy újabb szolgálat-felajánlás, ezúttal a vendéglátók részéről, illetve ebben a részben találjuk a vendéglátás szerkezeti egységének záró epizódtípusát, az ajándékozást. A költő mindezt strófatöréssel és konnektorral vezeti be: „Lors li ofre a doner del suen//li sires (v. 4048-49). Szintén strófatöréssel és konnektorral vezeti be Yvain megszólalását, melynek során a lovag visszautasítja a neki felajánlott jutalmat: „Et il respont: «Dex me desfande que je ja rien nule n’en aie!»” (v. 4052-53), majd ugyanúgy strófatöréssel és konnektorral veszi vissza a szót a szereplőktől Chrétien: „Et la pucele qui s’esmaie comance molt fort a plorer ...” (v. 4055-4056), itt a lány lesz az maga, aki Yvaint kérleli, tehát a szolgálat-felajánlás (ajándékozás-felajánlás) röpké epizódja után visszatér a költő a kérlelés leírásához. A kérlelés újabb fokozatát tehát megint csak strófatörés vezeti be, valamint „et” konnektor, a „pucele” anaforikus elem azonban biztosítja a folyamatosságot, de mivel itt kifejezetten az ő alakja van kiemelve (az előző sorokban sohasem szerepelt egyedül), ezért azt mondhatjuk, hogy ebben az esetben a „pucele” anaforikus elem biztosítja a folyamatosságot, de egyben a fokozatosságot is, tehát a szöveg szintjén újabb mozzanatnak a határvonalát képezi. Ez a fokozatosság hozzájárul feszült légkör megteremtéséhez.

Ezt követően Yvain lelkiállapotának leírására kerül sor. A perspektívaváltást megint csak strófatörés és konnektor jelöli: „Si l’an est molt grant pitiez prise” (v. 4064). Ez a sor a párviadal előtti zárórészt vezeti be, melyben a költő Yvain két szolgálat közötti dilemmáját ábrázolja. Itt nincs konkrétan megfogalmazott szolgálat-felajánlás, inkább implicite jut kifejeződésre a jelenet záróformulájában: ez a formula zárja egyben a szállás és vendéglátás szerkezeti egységét mint egészet; a párviadal egységének előkészítését; valamint Yvain dilemmáját.

Ez a záróformula egyben a párviadal szerkezeti egységének bevezető formulája illetve bevezető része, hiszen már ebben a formulában meg van adva a párviadal helye és ideje, illetve magát az ellenfelet is színre vezeti. Ezt a megállapítást alátámasztja az a tény is, hogy a 4084. sor strófatöréssel kezdődik, amely minden esetben valamilyen előregördülést fejez ki az események sorában, valamilyen új jelenet kezdetét jelöli. Ebben a formulában is nyomon követhetjük a tematikus progressziót: „Ne por quant encor ne se muet // encois demore et si atant” (téma) „tant que li jaianz vient batant qui les chevaliers amenoit ...” (réma) (v. 4082-4085). A 4082-83. sorok tekinthetők kifejezetten a szállás és vendéglátás szerkezeti egység zárásának: az „**encor ne se muet ... demore et si atant**” szófordulatok statikus jelentéstöltete még inkább megadják az egységnek a lezárult jellegét, bár már az „atant” ige egyfajta összekapcsolódást sugall, azt sejteti, hogy valami következni fog, tehát bizonyos értelemben biztosítja a tematikus progressziót.

Itt érdemes megfigyelnünk még a páros rím szerepét: „atant” (95 a) – „batant” (v. 4084). Bár itt nem a szó szoros értelmében vett strófatörésről van szó, mégis hasonló jelenséget láthatunk: a 95 a sor végén nincs írásjel, mégis határvonalat képez: ez a sor még az előző epizódhoz kapcsolódik, a 4084. sor a 95 a sorra rímel, és egy újabb epizódot vezet be. A két sor más-más egységhez való tartozása, ugyanakkor a páros rím által való összekapcsolódása adja meg a 4084. sor strófatörés-jellegét.

Érdemes még megjegyezni, hogy általában a szállás-és vendéglátás-egységek zárórészeiben a lovag mielőbbi, hátráltatást nem tűrő útrakelési szándékának kifejezése jut érvényre, addig az Harpin de la Montagne-epizód zárórészeiben pontosan ellentétes szemantikai értékű szavakat találunk: „ne se muet”, „demore”, „atant”. Mindezzel nyomatékosítja a költő, hogy ennek az epizódnak még nincs vége, hiába akart már búcsúzni a hős, éppen ellenkezőleg: a követke-

ző epizódtípus nagyon is szorosan kapcsolódik az előzőhöz: itt nem pusztán a kaland lehetőségéről van szó, melynek során a hős felmérheti képességeit, hanem most kerül sor ígéretének betartására, most kerül sor a szolgálat teljesítésére, amit felajánlott; emiatt nem is hagyhatja el a helyszínt, hiszen a szava kötelezi; valamint most teljeseedik be a vészjósló jövendölés, amit az epizód elején figyelhettünk meg. Mondhatni, itt hág a tetőfokra a feszültség, ez egyfajta tetőpontja az epizódnak, talán itt értjük meg igazán a fogadtatás különös mivoltának okát.

A vendéglátás epizódtípusának felmerülése a győztes párviadal után iktatódnak be, mint egyfajta jutalom. A vár népének újbóli ábrázolását strófatöréssel vezeti be a költő: „**Ce cop** vuelent molt tuit veoir cil qui estoient as creniax” (v. 4242). A „ce cop” konceptuális anafora visszautal a párviadal záró epizódjára, biztosítja az elemek összekapcsolódását.

A párviadal eredménye, azaz a közösség életére gyakorolt változás és ennek köszönhetően a vár népén felfedezhető határtalan öröm mintegy egy *fogadtatás részepizódját* idézi: megfigyelhető a most már végérvényesen felszabadult várnép által tanúsított öröm, bár ebben a részben csak egyetlen egyszer szerepel a „joie” szó: „or ont joie li quatre frere” (v. 4254). Az öröm megnyilvánulása fedezhető fel még a „courir” ige ismétlésében, ez a fogadtatás egy másik epizódtípusának tekinthető, amikor is a vár népe mind a hős felé igyekszik.

Mivel hogy ebben a jelenetben mégis csak a párviadal eredményének bemutatásáról van szó, nagy szerepet kap a „courir” ige használata és ismétlése az „aller” és a „venir” igék helyett, mivel a „courir” ige nagyobb érzelmi töltetet sugall: mégis csak megmentette Yvain a várúr gyermekeit és egész családját halálos ellenségüktől, így, ha a vendéglátás egysége szempontjából is nézzük, nagyobb ovációt érdemel, mint egy olyan lovag, aki épp csak megérkezik szállásadójaához. (Azt is mondhatnánk, hogy innentől kezdve lehetne igazi, klasszikus értelemben vett szállás-és vendéglátás-egységről beszélni, ha Yvain elfogadná a vendéglátást és a hősiességét dicsérő ünnepséget. A következő mozzanatban ugyanis a vár népe felajánlja Yvain számára a vendéglátást; megkéri, hogy térjen vissza várukba és ünnepelje meg velük fényes győzelmét. Így azonban az Harpin de la Montagne-epizód lezáratlan maradna, és egyfajta ciklikusságot követelne a regényben, de Chrétien ezúttal nem él ezzel a stratégiával.) Tehát azt láthatjuk, hogy a 4242. sor mintegy bevezetésként szolgál az eredmény illetve az „újabb” fogadtatás taglalásához.

Egy újabb strófatöréssel és konnektorral vezeti be a költő annak a képnek a leírását, amikor a győztes hős üdvözlésére siet a vár népe: „**Lors i parut li plus isniax // que tuit corent a la cuiriee ...**” (v. 4244). Az „i” anaforikus elem összekötőkapocsként értendő az összecsapás és az eredmény, illetve a fogadtatás epizódtípusa között (az „i” anaforikus elem a párviadal helyszínére utal, tehát itt a helyszín lesz az összekötőkapocs: a vár népe ugyanoda siet, ahol Yvain legyőzte az óriást. A „parut”, a „corent” és a „li plus isniax” mind olyan kifejezések, amelyek a pillanatnyiságot, a gyorsaságot tükrözik, míg a „tuit” a tömeget, így szintén a sürgést-forgást idézi. A jelenetet még inkább elevenebbé teszik a hasonlatok és a fokozások: „... tuit corent ... **si con li chiens qui** a chaciee la beste, ... **ensi coroient sanz feintise**” (v. 4244-4248).

Általában a szállás és vendéglátás szerkezeti egységében a fogadtatás epizódja után a fogadás következik, amikor a hős magával a vendéglátójával találkozik. A következő mozzanat pontosan emiatt tekinthető a *fogadás részepizódjának*: ebben a jelenetben maga a várúr fut a családjával a lovag felé: „**Li sires meïsmes** i cort et tote la gent de sa cort; cort i la fille, cort la mere; or ont joie li quatre frere ...” (v. 4251-4254). Az újabb mozzanat kezdetét egy újabb szereplő bevezetése, vagy egy, már a műben korábban bevezetett szereplő visszakapcsolása is jelezheti, leginkább akkor, amikor az adott szereplő referensét rögtön a mondat elején talál-

juk. Pontosan ezt példázza a 4251. sor: a várúr cselekményekbe való visszacsatolása vezet be az „újabb” fogadás leírását.

A *vendéglátás* felajánlásának beiktatására a 4256. sorban kerül sor strófatörés bevezetésével; ezt a mozzanatot tulajdonképpen a szolgálat viszonzásának is tekinthetjük: „de mon seignor Yvain sont cert // qu’il nel porroient retenir” (v. 4256-4257). Ennek kezdetét megint csak egy szereplő visszakapcsolása jelzi: „**de mon seignor Yvain** sont cert” (v. 4256). Yvain megnyilvánulását „et” konnektor vezet be, de igazából nem adja át a szót Chrétien a szereplőnek, hanem saját szavaival foglalja össze az elmondottakat: „Et il respont qu’il ne les ose asseürer de ceste chose; (v. 4263-4264). Ez a narrátori megnyilvánulás magában foglal egy szolgálat-kérést, maga a hős határozza meg, hogyan viszonyozzák tettét.

A narrátori összefoglalónak itt megint csak az anticipáció a szerepe, így, ha a narrátor foglalja össze szereplőinek szavait, gyorsabban eljutunk magának az Harpin de la Montagne-epizód zárórészéhez, a búcsúzáshoz, amikor is már átengedi a szót a szereplőinek. A 4263-4264. sorokban szereplő anaforikus elemek is („il”; „les”; „ceste chose”) az összefoglaló tömörítését szolgálják. A narrátori megnyilatkozás magába foglal egy szolgálatkérést: Yvain arra kéri a vendéglátóját, hogy küldje el gyermekeit Gauvainhez, és mondják el neki, milyen hőstettet vitt véghez – ennek beiktatására strófatöréssel kerül sor: „que il vialt que si quatre fil // et sa fille ... s’aillent a mon seignor Gauvain ...” (v. 4268-4270).

Az epizód zárómotívumának bevezetése pontosan ehhez a szolgálatkéréshez kapcsolódik a „ceste bontez” konceptuális anafora használatával. A *búcsúzás* bevezetését strófatörés és performatív ige jelöli: „Et cil dient: „Ja n’iert teüe // **ceste bontez** ...” (v. 4276-77). Ez a megjegyzés pedig szolgálat-felajánlasként is értelmezhető. A szolgálatkérést-felajánlást egy metanyelvi megjegyzésként funkcionáló reformuláció zárja, amelyet strófatöréssel vezet be a költő: „de rien plus ne vos pri ...” (v. 4291).

Ez a reformuláció vezet be magát a búcsúzás konkrét epizód típusát, amelyet ismét strófatörés vezet be a metanyelvi megjegyzés / reformuláció után, valamint kezdetét a „c’or” időhatározói konnektor jelzi: „**c’or** m’an estuet **aler de ci** ...” (v. 4292). A mielőbbi eltávozásra vonatkozó kifejezéseket találhatjuk meg a zárórészben: az „aler”, a „de ci” prepozíció használata a távozásra, a valami felé való haladásra utal. A szó szoros értelmében vett búcsúzási formula itt elmarad, hiánya a hős türelmetlenségét, mielőbbi útrakelési szándékát szimbolizálja.

Búcsúzási formula helyett a következő kalandra vonatkozó megjegyzéseket figyelhetjük meg az epizód zárásánál: „car einz que midi soit passez avrai aillors a feire assez se je i puis venir a ore.” (v. 4295-97). Ez a megjegyzés előrevetíti a következő epizódot a szöveg szintjén is: az idő megjelölés már itt adott: „**einz que midi soit passez**”. Az „**aillors**” határozószó és az „**i**” anaforikus elemek itt kataforikus jelentéssel bírnak. Az, hogy az epizód zárórészében maga a lovag is utal vendéglátói előtt a rá váró következő kalandra, szintén az anticipáció szerepét tölti be. Az Harpin de la Montagne-epizód egészét záró formula szintén a lovag távozására vonatkozó szófordulatokat tartalmazza. Ezt a záróformulát konklúzív konnektor és strófatörés vezet be: „**Lors s’en part que plus n’i demore, //**” (v. 4298).

4 Pesme-Aventure

A Pesme-Aventure-epizód bevezetésénél szintén a folyamatos kalandozásra, utazásra vonatkozó szófordulatokat találjuk, valamint jól nyomon követhetjük a tematikus progressziót: az epizód bevezető része az előző epizód zárórészéhez kapcsolódik: Yvain és Noire Espine ba-

rátnőjének szolgálólánya éppen úton voltak Arthur udvara felé, hogy Noire Espine ifjabbik örökös nőjének segítségére siessenek: útközben meséli el a lány a hősnek a szerencsétlenül járt hölgy történetét, s eközben megérkeznek a Pesme-Aventure kastélyhoz: „Ensi entr’aus deus **chevalchierent parlant, tant que il aprochierent** le chastel de Pesme-Aventure” (v. 5101-5103). A „tant que” konnektor itt szintén a rémát vezeti be, az újabb kalandot, míg a mondat első része az előző epizódhoz kapcsolódik (ezt főként a „parlant” határozói igenév fejezi ki); az „aprochier” a kaland felé való közeledést hivatott kifejezni. Ez egy újabb szállás és vendéglátás epizódot vezet be.

Ebben az epizódban a szállás és vendéglátás szerkezeti egységének minden epizódtípusát megtaláljuk, sőt, még egyfajta fokozatosságot is megfigyelhetünk. A *fogadtatás* első részepizódját strófatöréssel vezeti be a költő, a „venir” ige használatával a folyamatos előrehaladásra utalva: „ce chastel **viennent** aprismant, et les genz qui venir les voient trestuit au chevalier disoient ...” (v. 5106-5108).

Az örömteljes fogadtatás helyett gyászos fogadtatásnak lehetünk tanúi: „Mal veigniez, sire, mal veigniez” (v. 5110). A „bonheur” és a „joie” szavak helyett a „mal” és az „honte” szavak ismétlése jelenik meg. Mindeközben a folyamatos előrehaladást kifejező igéket és prepozíciókat kísérhetjük figyelemmel: „**Tantost** mes sire Yvains **s’adresce // vers** la tor ...” (v. 5122-23).

Ez a tagmondat a fogadtatás egy újabb mozzanatát vezeti be: az új jelenet kezdetét itt is strófatörés és időhatározói konnektor jelöli. A „tantost” konnektor még inkább kihangsúlyozza a folyamatos előrehaladást, a belső vágyat, ami hajtja Yvaint. A tömeg ezúttal is „maleüreus” és az „honte” szavak használatával fogadja a hőst, itt azonban Yvain válaszában is felfedezhetők a negatívumot kifejező szavak: „**gent sanz enor, et sanz bonté, gent enuieuse, gent estoute** ... après moi **te degroces**” (v. 5130-99 a).

A *dialógus* első részepizódját strófatörés vezeti be, s egy újabb szereplő bekapcsolása: „Amis, de néant te corroces, //, fist une dame auques d’aage qui molt estoit cortoise et sage ...” (v. 5136-5139). Itt, csak úgy mint az Harpin de la Montagne-epizód vizsgálatánál, ismét megfigyelhetjük a páros rím szerepét: „fist une dame auques d’aage // qui molt estoit cortoise et sage” (v. 5137-38). A két rímelő sor a párbeszédbe beiktatott narrátori megjegyzés jelzésére szolgál; a páros rím második sora itt is egy információt közöl az előző sor tartalmára vonatkozóan.

A hölgygel folytatott párbeszéd bizonyos dolgot enged sejtetni a hősrre váró kalanddal, ve-széllyel kapcsolatban. A dialógusban megfigyelhető szereplőváltást úgyszintén itt is, mint határpontot, a strófatörés jelzi, pl.: amikor az idősebb hölgy reagál Yvain hajthatatlanságára: „Parfoi, fet cele, et je m’an tes, // qu’a moi rien nule n’en afiert” (v. 5163-63), vagy ugyanúgy strófatörés jelöli a hölgy előszöri megszólalását (v. 5136). (Ebben az esetben tehát a strófatörés több határpontot takar: egyrészt a hölgy, mint szereplő színre vezetését, másrészt a párbeszéd dialógusának kezdetét, valamint az Yvain és a tömeg között lezajló „párbeszéd”-en belüli szereplőváltást). Kettejük párbeszéde egy metanyelvi megjegyzéssel, valamint egy „elbocsátó” formulával végződik, amely továbblendíti a hőst a következő részepizód felé: „Parfoi, fet cele, et **je m’an tes, ... alez quel part** que boen vos iert” (v. 5162-64)

Tulajdonképpen a vészjósló emberek figyelmeztetése lesz az, ami még inkább fokozza Yvain vágyát, hogy ebben a várkastélyban szálljon meg. Nincs szívélyes fogadtatás, de mégis az emberek különös invitálásának köszönhetően dönt úgy Yvain, hogy megszáll ezen a helyen. A lovag meg is fogalmazza belső vágyát a következőképpen az idős hölgygel folytatott párbeszéd során: „Mes mes fins cuers leanz me tire: si ferai ce que mes cuers vialt” (v. 5170-5171). A „tirer” ige ebben az esetben két dolgot jelképezhet: egyrészt előrevetíti a továbbha-

ladást mind a történet, mind a szöveg szintjén, másrészt pedig a lovag feltüzelt kalandvágát hivatott jelképezni.

Ily módon láthatjuk összekapcsolódni az imént tárgyalt jelenetet a következővel, amelyet strófatörés és a „tantost” konnektor vezet be: ez utóbbinak nagy szerepe van a sürgetettség, egyre fokozódó nyugtalanság kifejezésében, a „s’aquialt” ige pedig továbbra is a folyamatos előrehaladást biztosítja a „vers” prepozícióval együtt. Ebben az esetben is a kanonikus szórend felcserélődése is jelzi az újabb jelenet kezdetét: a következő mozzanat bevezető sora a mondat rémájával kezdődik: „**Tantost vers** la porte **s’aquialt**, et ses lyeons et la pucele ...” (v. 5172-5173). A „s” visszaható névmás anaforikus elem, a főhősre utal; így ez összekötőkapcsot alkot a részepizódok között.

Az imént említett sorok bevezetnek egy, még mindig a *fogadtatás* epizódjához tartozó mozzanatot, melynek kezdetét strófatörés és „et” konnektor jelöli: „**et** li portier a soi l’apele ...” (v. 5174).¹² Ebben a részepizódban is az elhangzik az üdvözlőformula ellentettje: „mal i soiez vos venuz” (v. 5178). A részepizódot metanyelvi megjegyzésként funkcionáló reformulációval zárja a költő: „**Ensi** li portiers **le semont et haste de venir** a mont, mes molt **li fist leide semonse**” (v. 5179-5181). Ebben a záróformulában szintén megtaláljuk a rendhagyó fogadást sugalló szófordulatokat. Tehát elszórva megtaláljuk a fogadtatás epizódtípusában a „joie” és az „honneur” szó ellentettjeit.

A következő mozzanatot szintén „et” konnektor és strófatörés vezeti be, valamint megint csak egy, az előrehaladást kifejező igét és prepozíciót használja a költő: „**Et** mes sire Yvains, sanz reponse, **par devant lui s’an passe** ...” (v. 5182-83).

Általában a fogadtatás epizódját követően a várkastély kellemének, a vendéglátók szépségének, nemességének, főleg a várúr szépséges lányának, valamint a helyszín kellemének leírása követi. A szép lányok itt is jelen vannak, csak szánalomra méltó állapotban. A szépség és a gazdagság és az öröm szinonimái helyett a szegénységet és a szomorúságot kifejező szavakat találjuk ebben az epizódban; mindezt főleg a tagadószerkezet gyakori ismételtetése fejezi ki; még érzékletesebbé teszik a fok-mértékhatározók: „**tel** povreté”, „povreté **meintes**”, a fosztóképzők használata: „**desliees** et **desceintes**”, „**derotes**”. A tisztaság helyett a tisztátalanságot ábrázolja a költő, valamint a lányok soványságára és sápadtságára utalva még inkább kifejeződésként jut szegénységük: „les chemises as dos **sales**”, „les cos **gresles** et les vis **pales de fain et de meseise**” (v. 5192-5199).

A kellemes várkastély helyett Yvaint útja egy fogházudvart felé vezérli, mely éles, nagydarab sziklával van körbevéve: „Et mes sire Yvains **s’an passe** et trueve une grant sale **haute et nueve**; s’avoit devant un prael clos de **pex aguz reonz et gros** ...” (v. 5182-5186). Itt is megtalálhatjuk azt a kettősséget, amelyet a lányok ábrázolásában lelhettünk fel: a nagy és új terem a gazdagságot, kellemet sugallja, viszont a „pex aguz et gros” már jelentéstöltetükből adódóan a sanyarú sorsot hivatottak jelképezni – már maga a „prael” szó is a sanyarú sorsot, míg a „salle” szó valamilyen kellemes helyszínt takar. A Pesme-Aventure epizód kettősségének kifejeződése tehát már itt is érvényre jut a szépség és a gazdagság, valamint a szegénység és rütség ötvöződéssel. (A későbbiekben látni fogjuk, hogy a kapuőr és a szolgálányok részéről történő baljós, gyászos fogadtatás széles ellentétben áll az epizódban később megjelenő várúr

¹² Azt állapítottam meg, hogy általában a végükön pontos vesszővel ellátott sorok egy-egy epizód előkészítéseként funkcionálnak, s az azt követő, strófatöréssel bevezetett sor jelzi az adott epizód tényleges kezdetét. Pl.: „Tantost, vers la porte s’aquialt, et ses lyeons et la pucele; //” (v. 5172-5173) „et li portiers a soi l’apele” (v. 5173). Így az 5172-5173. sorok előkészítés gyanánt szolgálnak a fogadtatás újabb részepizódjához.

szívélyes fogadtatásával, akinek igazi oldalára majd a rossz szokás megjelenésekor derül fény; tehát a várúr szívélyessége is csak látszat.

Egyfajta perspektíva-váltást figyelhetünk meg ábrázolás tekintetében: eddig a narrátor szemszögéből kaphattunk képet a jelenetről, az 5201. sortól a költő Yvain nézőpontjából látatja a részepizódot. Ezt a perspektíva-váltást strófatörés jelzi: „Il les voit, et eles le voient //, si s’anbruchent totes et plorent ...” (v. 5200-5201), „quant un po les ot regardees mes sire Yvains, si se trestorne, droit vers la porte s’an retourne ...” (v. 5206-5208). Az 5207-5208. sorokban egyfajta ciklikusság figyelhető meg: Yvain visszafordul a kijárat felé; újra megjelenik az epizódban a kapuőr.

Ezúttal *dialógus* alakul ki közöttük és a lovag között. A kapuőr újbóli megjelenését az „et” konnektor vezeti be: „**et** li portiers contre lui saut” (v. 5209). A dialógus strófatöréssel és performatív igével kezdődik: „se li **escrie**: Ne vos vaut // que vos n’en iroiz or ...” (v. 5210-5211). Itt újra utal a lovagra váró „honte”-ra, amiben a várkastélyban része lesz. Ezúttal tehát a kapuőr vészjósló utalásai sejtetik velünk a hősrre leselkedő vész súlyát. A dialógus lezárása egy eltávozásra való invitálással zárul: „**querez** autrui qui le vos die” (v. 5232).

A következő mozzanat kezdetét a „lors” konnektor és strófatörés jelöli, és a „querir” ige megismétlése pedig összekapcsolja a mozzanatot az előzővel, biztosítva így a linearitást, illetve a tematikus progressziót: „**Lors quiert tant que** il trueve l’uis // del prael ou les dameiseles ovroient” (v. 5233-34). A „quiert” ige szemantikai értékénél fogva is az előrehaladást fejezi ki (előrehaladás a történetben és a szövegszintjén), s ennek az igének a tárgyalt részepizódban való megismétlődésén kívül a „tant que” konnektor biztosítja a tematikus progressziót. Az első tagmondat a részepizód témát jelképezi, míg a „tant que”-vel bevezetett tagmondat az epizód rémáját vezeti be.

A jelenet elevenebb elbeszélését az „et” és a „si” konnektor használatának váltakozása teszi lehetővé – a felsorolás jellegű ábrázolás elevenebb képet ad, érzékletesebbé teszi a gördülékenységet: „**et** vint devant eles, **si** les salüe ansanble totes; **et si** lor voit cheoir les gotes de lermes ...” (v. 5236-5238). Az idézett sorok a *fogadtatás* egy újabb részepizódjára utalnak. A lányok, mintegy reakcióként Yvain üdvözlésére, könnyüket hullatják – tehát a fogadtatás ezen részepizódjában is a szomorúságot tükröző kifejezések szerepelnek.

A lovag és a szolgálányok közötti a *dialógus* részepizódját az „et” konnektor vezeti be és performatív ige: „**Et** il lor dit” (v. 5241). Az Pesme-Aventure-epizódot alkotó dialógus-részepizódok közül az itt tárgyaltak van a legnagyobb szerepe: Yvain a szolgálányoktól kap pontos tájékoztatást arra vonatkozóan, hogy milyen kaland, veszély leselkedik rá a várkastélyban.

Az eddigi elemzés során egyfajta hármas felépítésnek lehetünk tanúi a Pesme-Aventure-epizódban dialógus epizódtípusának tekintetében (dialógus az idősebb hölgygel, a kapuőrrel, a szolgálányokkal). A fogadtatás feladata ezidáig még csak a szereplők két csoportjának jutott (a kapuőrnek és a szolgálányoknak).

Egyfajta fokozatosságot figyelhetünk meg a cselekmény fonalában: a lovag, ahogy halad előre, és ahogy az események is haladnak előre, egyre többet tud meg a rá váró kalandról. Ezt a fokozatosságot tükrözi még a kapuőr másodszori megjelenése is: ez a szereplő kettős funkcióját hivatott kifejezni: egyike azoknak, akik fogadják Yvaint, majd pedig azoknak, akik felvilágosítják őt. Vajon miért nem akkor világosítja fel a hőst, amikor fogadja? Ez egyfajta narratológiai stratégia: mind a fogadtatás, mind a dialógus epizódjának több részletben történő bemutatása a késleltetést, a várúrral való találkozás bemutatásának a halogatását, valamint a feszült légkör megteremtését, illetve fokozását szolgálja (ez utóbbit még inkább súlyosbítják a veszélyre vonatkozó sejtelmes megjegyzések). Az olvasóban egyre fokozódik a feszültség, tü-

relmetlenül várjuk az epizód fejleményeit a háromszor is elhangzó vészjósló fogadtatás és dialógus hatására. Az tehát, hogy a történet fonala azt követeli, hogy Yvain visszaforduljon, mikor először meglátja a szolgálányokat, és csak ekkor kerüljön sor a kapuőr és a közötté kibontakozó dialógusra, a késleltetés egyik elemének tekintendő.

A szolgálányokkal való dialógus tehát azért emelkedik ki az összes többi dialógus –rész-epizód közül, mert ez az a párbeszéd, amely során a lovag tájékozódik a kalandról, a rá váró veszélyről, így a dialógus ezen részepizódja hasonlít a leginkább a szállás-és vendéglátás-egység hagyományos dialógus motívumához: a költő előre hozta ezt az epizódtípust: igazából abban a szövegegységben kellene szerepelnie, amelyik Yvain a várúrral való találkozását vezeti be, hiszen általában a kalandkereső hős a vendéglátó ház urától kap ilyen jellegű értesüléseket. Az, hogy ez a „hagyományos” dialógus-epizód nem a megszokott helyén szerepel, az az egész Pesme-Aventure-epizód kettősségét hangsúlyozza: Pesme-Aventure ura és egész családja rendkívül szívélyes fogadtatásban és vendéglátásban részesítik a lovagot; ebbe a kontextusba nem illett volna a várúr kegyetlen „tervét” felvázolni – talán stilisztikai szempontból sem, de az epizód végkimenetelének szempontjából egyáltalán nem (a várúrnak természetesen esze ágában sincs idő előtt szembesítenie szálláskérő vendégeit azzal, hogy milyen módon várja el viszonzni az ő rendkívüli vendégszeretetét).

Mivel az epizód magvát a várúr fogadtatása, vendéglátása és az ő általa biztosított kaland adja, a fentiekben taglalt részepizódok, továbbá azok, amiket a Pesme-Aventure-epizód zárásánál fogunk megfigyelni, keretként szolgálnak az epizód magvához: a várúr vendéglátása és az általa biztosított kaland be van ágyazva egy nagyegységbe; tehát a várúr vendéglátása és „selejtezője” részegységként jelenik meg a Pesme-Aventure-epizódban.

A szolgálányokkal folytatott dialógus zárására a hős továbbindulását kifejező formula beiktatásával kerül sor; ezt a zárórészt strófatörés és időhatározói konnektor vezeti be: „**Des or mes alez m’an covient** et voir genz qui **leanz** sont, savoir quel chiere me feront” (v. 5335-5336). Ez a formula azonban a következő részepizódra, illetve a részegységre utaló kataforikus elemeket is tartalmazza – a „leanz” helyhatározó szó, amely a következő jelenet helyszínére utal. Ez a vonatkozó mellékmonddal bevezetett kataforikus elem teszi a „genz” szót is kataforikussá, hiszen a vonatkozó névmás, amely a következő jelenet helyszínét vezeti be, a „genz” névszóra utal vissza. (Ez a lezárás egyúttal a nagyegység bevezető részének a lezárását is jelzi, tehát a részegység inntől veszi kezdetét.)

A részegység és a következő részepizód bevezetését szintén az előrehaladásra vonatkozó ige jelöli: „**Lors vet tant qu’il** vint en la sale ...” (5340). Itt szintén nyomon követhető a tematikus progresszió: az első tagmondat a szövegegység témáját tartalmazza, a „tant que” konnektor pedig annak következő mozzanatát, rémáját vezeti be. A végén pontos vesszővel jelzett sor tulajdonképpen a következő epizódtípus bevezető részét foglalja magába, magának a konkrét jelenet ábrázolásának a kezdetét strófatörés jelöli: „n’i trueve gent boene ne male // qui de rien les mete a reison” (v. 5342-5343). Az „i” anaforikus elem a bevezető részre utal vissza, ezzel biztosítva az szövegegységek összekapcsolódását. A folyamatos előrehaladást itt is mozgást kifejező igék jelzik, a felsorolás-jelleg és a jelen idő használata a jelenet linearitását, gördülékenységét biztosítják: „**Tant trespassent de** la meison **que** il vindrent **en** un vergier ...” (v. 5344-45). Ezt a gördülékenységet adja meg továbbá a tematikus progressziót biztosító „tant que” konnektor és a „de” és „en” prepozíciók (mint már azt korábban megfigyelhettük, a prepozíciók nagy szerepet játszanak a linearitás biztosításában cselekmény és a szöveg szintjén: ebben az esetben a vizsgált prepozíciók szöveg szinten a tematikus progressziót, a cselekmény szintjén a helyszínek lépésről lépésre való bevezetését biztosítják).

A Pesme-Aventure-epizód sajátosságát még tovább fokozza a *fogadtatás mozzanatának hiánya* a részegységben: senki sem érkezik a lovag üdvözlésére, nem segítik le a lováról, nem vezetik el azt. Különösebb invitálás nélkül lép be Yvain a gyümölcsös kertbe, ahol a várúr tartózkodik a családjával. Erre a különös fogadtatásra vonatkozóan Chrétien ki is fejtí véleményét strófatöréssel beékelve az események sorába: „Cui chaut! Que bien les establerent // cil qui l’un an cuident avoir ...” (v. 5348-5349).

Strófatörés jelzi ennek a kis költői vélemény beiktatásának végét is, ezzel bevezetve a meghitt családkép leírását, illetve a *fogadás* részepizódját, melynek téma bevezető formulája az újabb jelenet határpontját képező „lors” konnektort és, szemantikai értékéből adódóan, a pillanatnyiságot, pontszerűséget, lezártágot kifejező „antre” igeet tartalmazza: „**Et** mes sire Yvains **lors** s’en **antre** // el vergier” (v. 5354). Az „et” konnektor ebben az esetben is egy újabb epizódtípus bevezetésének szerepét tölti be, az idézett sorok után még mindig nem a fogadtatás konkrét motívumának bemutatására kerül sor, hanem annak még csak a bevezető része következik.

Az itt tárgyalt epizódtípust klasszikusnak tekinthetjük abból a szempontból, hogy itt megtalálhatjuk a gazdagságot, szépséget, harmóniát kifejező szavakat és szinonimáit: „**riche home**”, „**se gisoit**”, „**un drap de soie**”, „**lisoit**”, „**esjoir**” (v. 5357-58). Ezt követően a várúr leánya szépségének leírására kerül sor, melynek során a költőnek itt újra alkalma van egy újabb, a szerelemre vonatkozó „értekezés” beiktatására mindezt strófatörés vezet be: „ne n’ot mie pus de seize anz, // et s’estoit molt bele et molt gente ...” (v. 5368-5369). Az „ot” mint anaforikus elem – a személyrag visszautal a lányra, akinek jelenlétét az előző részepizódokban vezette be a költő, így biztosítja az epizódok összekapcsolódását. Az értekezés beiktatása ebben a részben szintén a késleltetés eszközének tekinthető.

Konnektorral és metanyelvi megjegyzéssel vezet be a költő Pesme-Aventure urának fogadását: „**Mes** or oez an quel meniere, a quel sanblant, et a quel chiere, mes sire Yvains est hebergiez” (v. 5391-93). Ezzel az örömteljes fogadás leírását vezet be a költő, amelyet az 5394. sorba bevezetett, gyors mozdulatot kifejező „saillir” ige hangsúlyoz: „Contre **lui saillirent an piez tuit cil** qui el vergier estoient ...” (v. 5394-5395). A „lui”, a hősre utaló anaforikus elem összekapcsolja a fogadtatás részepizódját és annak előkészítését, (amikor is Yvain közeledett a gyümölcsös kerthez), valamint a „tuit cil” asszociatív anaforikus elem viszont a vendéglátókra utal. Ez az elem szintén biztosítja a részepizód koherenciáját és linearitását, mivel ez a fogadtatás bevezetőrészéhez kapcsolva vezet be a fogadtatás jelenetét.

Elhangzik az üdvözlési formula, valamint megfigyelhetjük az örömteljes fogadást tükröző kifejezéseket: „**grant joie**”, „**molt lor pleise**”, „qu’il soit hebergiez **a grant eise**” (v. 5402-5404). A narrátori megjegyzéseknek, megnyilatkozásoknak ebben az epizódban igen nagy szerepük van, balsejtelmet sugallnak, mintegy emlékezteti az olvasót arra, hogy a szívélyes fogadtatás, a szépség mögött valami veszedelem lapul.

A szállás-és vendéglátás-egységre jellemző módon a várúr leánya ellátja a lovagot: megszabadítja fegyvereitől, megmosdatja, tiszta ruhát ad rá: ezeket a mozzanatok az „et” konnektor kapcsolja össze, valamint gyakori ismétlése a vendéglátók nagy buzgalmát fejezi ki: „le li leve de ses mains, le col, **et** le vis, et la face ... ,chemise risdee li tret fors de son coffre **et** braies blanches; **et** fil et aiguille a ses manches si li vest, **et** ses braz li cost” (v. 5411-5416). A fentiek elbeszélésébe egy narrátori manifesztációt iktat be a költő, melyet strófatöréssel és konnektorral ágyaz be a szövegbe: „**Or** dont Dex que trop ne li cost // ceste losenge et cist servise!” (v. 5418-19), majd szintén strófatörés bevezetésével tér vissza a lány szolgálatának részletezésére: „A vestir desor sa chemise // li a baillié un neuf sorcot” (v. 5420-21).

Az itt tárgyalt motívumot a szolgálat egységének tekinthetjük melynek zárását egy strófatöréssel reformulációval bevezetett, a leány nagylelkűségét összefoglaló zárórész jelez: „de lui servir tant s’antremet ...” (v. 5424). Ebben az összefoglaló részben megtaláljuk a lelki nemességre utaló szavakat, amelyek még inkább megteremtik a harmonikus, vendégszerető légkört: „La pucele est tant **cortoise**, et si **franche**, et si **deboneire** ...” (v. 5426).

Talán a már-már túlzásba vitt vendéglátás és vendégszeretet teszi gyanakvóvá az olvasót, hogy a ház népe valamit leplezni, kompenzálni akar a túlzott vendégközpontúsággal; ezzel a lassan már erőltetett készségességgel és a dialógus elhagyásával visszássá tűnik az egész jelenet (talán szándékosan viselkednek így a lakók: két céljuk lehet a fogadtatás-fogadás ezen módjával: hogy eltereljék a vendég figyelmét arról a szörnyűségről, amit korábban hallott és látott, s hogy ne kezdjen gyanakodni a rá váró kaland milyenségére; másrészt: azért tesznek neki ilyen eltúlzott szolgálatot, hogy azután joggal követelhesék meg a lovagtól a viszonzásnak általuk kiszabott, kegyetlen módját.

A *vendéglátás* konkrét mozzanatának kezdetét strófatörés és időhatározó jelzi: „**La nuit** fu serviz au mangier // **de tanz mes que trop en i ot** ...” (v. 5432-33). A vacsora leírására nem tér ki részletesen csak a mennyiség megjelölésével utal a határtalan vendégszeretetre.

Az *éjszakai pihenést* szintén időhatározóval és strófatöréssel vezeti be a költő: „**La nuit** totes **enors** li firent et molt a **eise** le colchierent” (v. 5436-37). Az éjszakai pihenés epizódjának leírása felett sem időzik el Chrétien, rögtön áttér a következő reggel eseményeinek a taglalására, viszont itt is kiemeli a vendéglátók szívélyességét az „enors” és az „eise” szavakkal.

A következő reggel eseményeit időhatározós szószerkezettel, időhatározói konnektorral és strófatöréssel vezeti be a költő: „**Au matin, quant** Dex rot alumé, // par le monde” (v. 5442-100 b). A lovag misét hallgat, majd beiktatásra (de szó szerint csak beiktatásra) kerül *búcsúzás* motívuma – Yvain tovább akar indulni (s ezzel a motívummal le is zárulhatna az epizód), de a várúr nem engedi el addig, amíg a hős eleget nem tesz a „rossz szokásnak”.

Az, hogy a másnap reggeli eseményeket a mise beiktatásával kezdi a költő, arra enged következtetni, hogy itt még valóban nem fog lezárulni a Pesme-Aventure-epizód, hiszen a chrétieni regényekben általában a párviadal előtt misehallgatásra kerül sor. A lovagi összecsapás bevezető mozzanatának kezdetét strófatörés jelöli: „s’oïrent a une chapele // messe qui molt **tost** lor fu dite ...” (v. 5448). A „s” anaforikus elemként funkcionál, amely összeköti az itt tárgyalt epizódot az előzővel: Yvainre és az örökös nő barátnőjének szolgálólányára vonatkozik; az ő mielőbbi továbbindulási szándékukat készíti elő a „tost” határozószó, ezzel hozzájárulva a két utazó türelmetlenségét tükröző, feszült légkör megteremtéséhez: a lovag és a hölgy minél hamarabb oda akar érni Arthur udvarába Noire Espine örökös nőjének megsegítésére.

Ezután kerül sor a *dialógus* beiktatására a vendéglátó várúr és a lovag között: Yvain már elbúcsúzna, azonban a várúr nem engedi el: ezalatt a dialógus alatt tájékoztatja a hőst a rá váró kalandról. Strófatörés, időhatározói konnektor és performatív ige vezeti be a beszélgetést: „**Quant il dist**: Sire, je m’an vois, // s’il vos plest ...” (v. 5456-5457).

Ez a dialógus azonban a párviadal egységének egyes epizód típusait idézi: tekinthetjük a kihívás motívumának is; ezen párbeszéd során fogalmazódik meg a tét a várúr szempontjából (a birtokának és a leánya kezének felajánlása), mely azonban betudható az ajándékozás epizód típusának – győzelem esetén – (amely viszont a szállás-és vendéglátás-egységhez tartozik); valamint ez a dialógus tekinthető a kihívó felek közötti vitának. Így tehát azt állapíthatjuk meg, hogy ezen a ponton a szállás és vendéglátás és a párviadal szerkezeti egységei szinte észrevétlenül fonódnak össze.

A dialógus során már megnyilvánul a várúr igazi énje: a közöttük végbemenő párbeszéd során jól megkülönböztethető az arthuri világot képviselő courtois lovag magatartása és értékrendje, a bestiális világot képviselő, fennhéjázó ellenfelétől. A várúr beszédmodorán keresztül történő jellemábrázolásában is egyfajta fokozatosságot figyelhetünk meg: a dialógus elején – annak ellenére, hogy nem viselkedik igazi „courtois” vendéglátóként, hiszen egy „rossz szokás” betartására kényszeríti a hőst, még nem tekinthető annyira „anticourtois”-nak, mint a második megnyilvánulásában, ahol egyfajta fenyegetőzés és a lovag felé irányuló becsmérlés tükröződik a beszédmodorában. Ez az udvari ideállal szembehelyezkedő légkör tovább fokozódik Yvain ellenfeleinek megjelenésével, akiknek már a külseje is tükrözi a bestiális világhoz tartozó mivoltukat, s előrevetíti a lovagi küzdelem során tanúsított etikátlan magatartásokat. Hozzájuk képest még a várúrról alkotott összkép is „courtois”-nak tűnik (az ő külsejében ráadásul nem lelhető fel semmi olyan vonás, ami „anticourtois” tulajdonságot tükrözne; talán még ez is hozzájárul az olvasó és a hős félrevezetéséhez – a szívélyes fogadtatás és a szép külső leírása után csak később derül ki az igazság). A várúr, a többi chrétieni „anticourtois” ellenfélhez hasonlóan, szóbeli megnyilatkozásai által érzékelteti fölényét. Yvain válasza egy strófatöréssel és konklúzív konnektorral bevezetett reformulációt képez, amely lezárja a dialógus részepizódját: „**Donc**, m’i convient il tote voie // combatre ...” (v. 5500-5501).

A párviadal szerkezeti egységének kezdetét strófatörés és időhatározói konnektor jelzi, a jelen idő és a sietős mozdulatokat kifejező igék használata evidens ezekben a jelenetekben, hiszen a lovagi összecsapás feszültséggel teli atmoszférájának megteremtéséhez járulnak hozzá: „**A tant** vienent, **hideus** et **noir** // amedui li fil dou netun ...” (v. 5507). Az „hideus” és a „noir” jelzők közvetlenül sugallják az ellenfelek bestiális mivoltát, s ezzel előrevetíti a költő a párviadal jellegét.

A párviadalt egy, az éjszakai szállás és vendéglátás egységéhez tartozó epizód típus követi a szövegben: a *viszonzás*, illetve a *jutalom* motívuma, melyet strófatörés és az újabb mozzanat kezdetét jelölő „et” konnektor és performatív ige vezet be: „**et** li sire et la dame andui // li font grant joie, ... de lor fille li parolent, si li **diënt** ...” (v. 5691-5693): a várúr birtokát és leánya kezét ajánlja fel a győztes lovagnak. Ezen a ponton érdemes megjegyezni, hogy ismét maga a hős kívánja megszabni, hogyan viszonzózzák a rossz szokás „teljesítését”: Yvain a foglyok szabadon bocsátását követeli, ennek következtében egy újabb vita alakul ki a vendéglátó és a hős között ezúttal a két tét körül. (Az Harpin de la Montagne-, Lunete megmentése- és a Pesme-Aventure-epizód közé egyfajta párhuzam állítható: Yvainnek mindháromban szörnyűséges, a bestiális világhoz tartozó lényekkel kell megküzdenie, s mindháromban ő határozza meg szolgálattétele viszonzásának módját.) A „courtois”, illetve az „anticourtois” világ közötti ellentét ebben a dialógusban is kirajzolódik a várúr fennhéjázó beszédmodora által.

Újra egy, a szállás-és vendéglátás-egységhez tartozó epizód típus, a *búcsúzás* motívuma iktatódik be a tét körüli vitába: „Si m’an **lessiez an pes** a tant ... et je la revoel li **tenir** que que il m’an doie avenir.” (v. 5725-5730). A „tenir” ige és a „lessiez an pes” szófordulat az eltávozásra, a továbbindulásra utal. A chrétieni regények záróepizódjában gyakran sor kerül a viszonzás, vagy szolgálat ígéretére. A tárgyalt záróepizódban is megfigyelhetünk egyfajta szolgálat-felajánlást, melynek során Yvain megígéri, hogy ha teheti, visszatér a Pesme-aventure kastélyba, és feleségül veszi a várúr lányát. Strófatöréssel vezet be mindezt a költő: „Mes, s’il vos plect, de ma main destre // vos plevirai ... revanrai ça, se j’onque puis, et panrai vostre fille puis ...” (v. 5744-5748).

Maga a búcsúzás epizódja is tükrözi a két világ közötti különbséget: a várúr udvarias útbocsájtása helyett nyers útnakindítást figyelhetünk meg: „Or alez an vostre besoingne ...” (v.

5762). A részegység, az epizód magvának zárását Yvain a kastélyból való távozására utaló záróformula jelöli, valamint a „tantost” időhatározói konnektor még inkább tükrözi a főhős sürgetettségét: „**Tantost** mes sire Yvains s’an torne qui el chastel plus ne sejourne ...” (v. 5765-5766).

Ez a formula „viszi vissza” a hőst és az olvasót a nagy egységhez, a kerethez, illetve annak zárásához (a rablányok szabadon bocsájtásához), mindezt az „et” konnektorral bevezetve: „**et** s’en a avoec soi menees les cheitives desprisonnees ... (v. 5768). Itt ismét sor kerül az örömteli jelenet beiktatására a „joie” szó és szinonimái szerepeltetésével. A rablányok kiszabadulására az 5772. sorban szereplő „fors” és „del” prepozíciók és az 5773. sorban található „s’an issir” igei szerkezet utal: „**fors del** chastel totes ensamble, devant lui, ... **s’an issent** ...” (v. 5772-5773). Kiszabadulásuk során átértzett örömet a szegénység és a gazdagság szembeállításával teszi a költő szemléletessé: a szó szoros értelmében szegények – szakadt a ruhájuk, de a szabadságuk visszanyerésével gazdagnak érzik magukat – jelképes értelemben vett gazdagságról van szó.

A keretes szerkezetet biztosítja még az is, hogy a színre visszatérnek azok az emberek, akik az epizód elején udvariatlanul fogadták a lovagot. Egyfajta szembeállítást fedezhetünk fel a fogadtatás és a búcsúzás hangulata között: az „anti-courtois” fogadtatást felváltja a „courtoisie” megnyilvánulása, bocsánatot kérnek a hőstől. Itt már nem adja át a szót Chrétien a szereplőinek, főleg nem egyenként. Ennek az lehet a funkciója, hogy felgyorsítsa az eseményeket – már tudjuk az epizód végkimenetelét, nincs ok a késleltetésre, már nincs értelme tovább gerjeszteni az olvasók kíváncsiságát, a szöveg – és maga a hős – halad tovább nagyobb ütemben az újabb epizód felé, a hősnek különben is sietnie kell, hogy megvédje Noire Espine fiatalabbik örökösnoijének ügyét. Ezeknek az embereknek a megjelenését úgyszintén strófatörés vezet be: „Merci et pes li vindrent querre // totes les genz ...” (v. 5778-5779). Egyedül csak Yvain szavait nem foglalja össze a költő ebben a részepizódban. Ennek az lehet az oka, hogy ő áll mindegyik epizód középpontjában, ő jelképezi az összekötőkapcsot a történet epizódjai között.

A búcsúzáson belül, csak úgy mint a fogadtatás és a dialógus epizódtípusán belül, szintén három „fokozatot” különíthetünk el: búcsúzás a várúrtól; a figyelmeztetőktől; valamint a szolgálányoktól. A figyelmeztetők bocsánat-és kegyelemkérése helyettesítheti a párviadal egységéből kimaradt önmegadást – bizonyos értelemben ők is kihívó félnek tekinthetők, mivel fölényes, vészjósló figyelmeztetésükkel keltették fel minél inkább Yvainben a kalandvágyat. A szolgálányok búcsúzását „et” konnektor vezet be, és az eltávozásukat kifejező szófordulatok fejezik ki: „**et** les dameisels li ront congié demandé, **si s’an vont; au partir** totes li anclinent ...” (v. 5791-5793). A szolgálányok búcsúzásában tehát több olyan kifejezés szerepel, ami a továbbindulásra, így az epizód lezárására utal. Elhangzik a búcsúzási formula is, de mindent, a jókívánatokkal együtt függő beszédben ír le a költő. A lovag mielőbbi továbbindulási szándékát, türelmetlenségét kifejező szófordulatokat itt is megtaláljuk: „cui la demore molt enuie” (v. 5799). Itt ismét csak Yvainnek engedi át a szót Chrétien, ezt szintén strófatörés bevezetésével teszi meg: „Alez, fet il, Dex vos conduie en vos païs saines et liees” (v. 5800-01). Az idézett sorok klasszikus „courtois” búcsúzási formulát tartalmaznak.

A búcsúzás fentebb tárgyalt részepizódjainak, valamint maga a Pesme-Aventure-epizódnak zárására az eltávozásra utaló szavak utalnak: először a szolgálányok távozását említi a költő: „Maintenant se sont **avoiees**; si **s’an vont** grant joie menant” (v. 5802-5803). Távozásukkal a hölgyek története lezárul a regényben – ez egy állomás valamint egy menet lezárását is jelzi: egy menet lezárása azért, mert a Pesme-Aventure-epizód proppi értelemben funkciószám te-

kinthető, hiszen itt akár le is zárulhatna a történet, ha Yvain elfogadná a győzelme által kiérdemelt jutalmat, a várúr leányának kezét; állomás lezárása azért, mert Yvain a Pesme-Aventure kastélyban néz szembe azzal a próbatétellel, mely jellemfejlődésének utolsó szakaszát jelzi: ekkor válik méltóvá arra, hogy a következő epizódban megküzdjön a lovagság napjával, Gauvainnel. Tehát annak, hogy a költő először a hölgyek távozását írja le, több funkciója van a mű mondanivalójának értelmezése és strukturális felépítése szempontjából (már csak a keretes szerkezetből adódóan is szükséges, hogy Yvain előtt a hölgyek távozzanak; le kell zárulnia minden, a fentebb vizsgált epizódhoz tartozó egységnek, részegységnek, mielőtt a hős tovább indulna).

Yvain továbbindulásának leírása az események előrehaladását, az újabb kaland felé való irányulást hivatott kifejezni, s nem utolsó sorban a tematikus progressziót biztosítja, mivel a következő epizód bevezetése szintén az útonlétre utal.¹³ Tehát a Pesme-Aventure-epizód zárása a következőképpen történik: „Et mes sire Yvains maintenant de l'autre part **se rachemine**”¹⁴ (v. 5804-5806).

5 Konklúzió

Tanulmányomban tehát az éjszakai szállás és vendéglátás szerkezeti egységét képező epizód-típusok szöveg szintjén történő összekapcsolódását illetve körülhatárolhatóságát mutattam be a műben fellelhető nyelvi határpontok vizsgálatán keresztül.

Megállapítottam, hogy az újabb egységek, epizódtípusok, jelenetek, sőt a dialogikus, illetve az elbeszélő részek bevezetésében nagy szerepet játszik a strófatörés, valamint a konnektorok. A nagyobb jelentőséggel bíró szövegegységek, mint például a szerkezeti egységek, illetve az epizódtípusok kezdetét általában az időhatározói konnektorok, míg a kevésbé jelentős, alig elkülöníthető mozzanatok beiktatását a mellérendelő mondatokat bevezető „et” és „si” konnektorok jelölik, de az említett két konnektor ugyanolyan fontos szerepet játszik a mozgalmasság, életteli jelenet ábrázolásában, hiszen, mint ahogy azt láthattuk, az „et” és a „si” konnektor gyakori, tagmondatonkénti, esetenként szavankénti ismétlése fokozza az adott jelenet mozgalmasságát, feszültebbé teszi az adott epizód légkörét (Harpin de la Montagne epizód záróepizódja). Egy egység zárásában pedig a konklúzív konnektorok használata a gyakori, mint például az „or” vagy a „donc” konnektoroké.

Megfigyeltem a határpontokat képező visszatérő formulákat; azt láthattuk, hogy az elbeszélő részek igen gyakran zárulnak reformulációval, más néven témalezáró formulával, mely összefoglaló jellegéből adódóan szükségszerűen egy adott passzus lezárását szolgálja. A reformulációt mindig valamilyen konklúzív konnektor, illetve adverbális vagy konceptuális anafora vezeti be; mindezek olyan nyelvi elemek, amelyek visszautalnak egy adott epizódban elmondottakra, ebből kifolyólag játszanak nagy szerepet az epizódtípusok, illetve egységek lezárásában.

A visszatérő formulák másik nagy, a műben fellelhető csoportjához, a metanyelvi megjegyzések társulnak, amelyek témabevezető formulaként funkcionálnak. Azt láthattuk azonban, hogy olykor a reformulációk is viselkedhetnek témabevezető formulaként: azon túlmenően, hogy egy lezárandó szövegegység összefoglaló formulájaként funkcionálnak, a refor-

¹³ „D'errer a grant exploit ne fine trestoz les jorz de la semaine, ... ” (v. 5804).

¹⁴ A „de l'autre part se rachemine” szó szerkezet is a kaland felé való irányulást fejezi ki.

mulációk előrevetítik a következő egység/jelenet tartalmát is, éppen ezért, meglátásom szerint, a reformulációk a tematikus progresszió biztosításának egyik legjelentősebb eszközei a műben. A reformulációk gyakran két tagmondatból állnak, amelyeket a „tant que” rémabevezető konnektor köt össze; tehát az első tagmondat mindig a lezárandó szövegegységhez kapcsolódik, míg a második az újabb egységet vezeti be („Ensi entr’aus deus chevalchierent parlant, tant que il parochierent le chastel de Pesme-Aventure”, v. 501)

A tematikus progresszió kapcsán nem feledkeztem meg az anaforikus elemek vizsgálatáról sem: itt a több, egymást követő epizódtípusokban szereplő alakokra, illetve helyszínekre vagy jelenetekre, a műben már közölt információkra visszautaló névmások szerepét vettem számításba, (az utóbbi alatt az „i” és az „en” névmást értem). Megállapítottam továbbá, hogy az igei személyrag egyaránt anaforikus jelentéssel bírhat az epizódtípusok összekapcsolódásának tekintetében („Sont tant alé qu’il vindrent pres d’un fort recet a un baron ...”, v. 3766-67).

Elemzésemben arra is rámutattam, hogy a tárgyalt határpontok, ez esetben elsősorban a strófatőrésre gondolok, nem pusztán egy újabb szövegegység beiktatására szolgál, hanem egy újabb szereplő bevezetését, illetve a műbe már bevezetett szereplő visszacsatolását is jelölheti.

Ennek kapcsán, zárásképpen említeném meg, hogy a mű felépítése igen nagyban hasonlóságot mutat a Propp által tanulmányozott orosz varázsmesék szerkezetéhez; eddigi elemzéseim során azt figyeltem meg, hogy a műben nyomon követhetők a proppi értelemben vett funkciósorok, funkciók, szerepkörök (Yvain ugyanazt az utat teszi meg, mint Calogrenant és ugyanannak a próbatételnek veti magát alá, mint Calogrenant; kalandozásai során, csakúgy, mint az orosz varázsmesék hősei, találkozik segítőtársakkal, akik varázserejű eszközt juttatnak a tulajdonába, mint például Lunete; illetve olyan szereplőkkel, akik hálából segítőtársul szegődnek a hozzá, mint például az oroszlán; ugyanakkor találkozik károkozókkal is. Az *Yvainben* is felfedezhető a szerepkörök keveredése, valamint a szereplők cselekménybe való bekapcsolása is a Propp által tanulmányozott meséket idézi. Érdemes lenne tehát ezen szempontok szöveg szinten történő figyelembevétele is – akár a határpontok megállapításával, bár ennek bővebb kifejtése további kutatást igényel majd a mű szerkezetének tanulmányozása szempontjából.

Bibliográfia

Combettes, Bernard: *L’organisation du texte*. Metz : Université de Metz, 1992.

Halász Katalin: Éjszakai szállás és vendéglátás Chrétien de Troyes regényeiben. *Filológiai Közöny* 23. évf (1977), 1. sz.

Halász Katalin: *A párviadal. Elbeszélés és szerkezet Chrétien de Troyes regényeiben*. Budapest: Akadémiai kiadó, 1988

Propp, Vladimir: *A mese morfológiája*. Budapest: Gondolat, 1975.